

Izveštaj o praksi preseljavanja domaćinstava u Kolubarskom lignitskom basenu

Report on the involuntarily resettlement activities in the Kolubara Lignite Basin

Pripremila: Ksenija Petovar, sociolog
Profesor u penziji Arhitektonskog i
Geografskog fakulteta Univerziteta
u Beogradu
E-mail: kpetovar@gmail.com

Sadržaj:

1. Uvodna objašnjenja
 2. Pravni okvir (usvojeni planski dokumenti za područje Kolubarskog lignitskog basena, nacionalni zakoni, propisi i preporuke međunarodnih organizacija)
 3. Izvodi iz izveštaja i priloga o praksama preseljenja u Kolubarskom lignitskom basenu dobijenih od organizacija civilnog društva, iz medija i sa mreže
 4. Zapisnici Odbora za praćenje preseljenja naselja Vreoci i Odbora za preseljenje groblja iz naselja Vreoci
 5. O kontraverzama oko obezbeđivanja lokacije(a) za organizovano preseljenje
 6. Saznanja dobijena tokom fokus grupnih razgovora
 7. Zaključne napomene
- Summmary

1.Uvodna objašnjenja

Nekoliko organizacija civilnog društva već duži niz godina obaveštava javnost putem medija i konferencija za štampu o brojnim propustima i kršenju zakonske regulative u pogledu načina na koji se ekspropriše imovina, vrši procena imovine i preseljavaju domaćinstava, praktikuje (ne)poštovanje odredbi u usvojenim dokumentima (prostorni plan, planovi generalne regulacije, Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci), ugrožava javno zdravlje stanovništva u naselju Vreoci, kao i o neizvesnim izgledima da će sva domaćinstva biti preseljenja, odnosno o pretpostavkama da će jedan broj domaćinstava biti ostavljen da i dalje živi i privređuje u socijalno, ekonomski, kulturno i ekološki potpuno degradiranom, devastiranom i urušenom okruženju naselja Vreoci.

Uslovi i obaveze u postupku preseljenja Vreoca definisani su u dokumentu *Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci*, koji je usvojen odlukom Upravnog odbora JP Elektroprivreda Srbije (br. 925/3 od 12.11.2007.), na koju je saglasnost dala Vlada Republike Srbije (br. 310-5277-3 od 22.11.2007.). *Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci* (u daljem tekstu POV) su integralni deo *Plana generalne regulacije za naselje Vreoci* (donet 17.12.2008, a objavljen u Službenom listu grada Beograda br. 54/08). Na osnovu Plana generalne regulacije za naselje Vreoci, Privredno društvo Rudarski basen "Kolubara" (u daljem tekstu RB "Kolubara") dobilo je od Vlade Republike Srbije *Rešenje o utvrđivanju opšteg interesa za eksproprijaciju, odnosno administrativni prenos nepokretnosti* (br. 465-7455/2011 od 29.09.2011. godine, Službeni glasnik RS, 74/2011), radi širenja površinskih kopova PD "Kolubara" na teritoriju naseljenog mesta Vreoci.

U svim navedenim dokumentima je utvrđeno/planirano/predviđeno da se iseljenje/raseljavanje celog naselja obavi zaključno sa krajem 2015. godine, i definisani su okvir, osnovni uslovi i obaveze u postupku raseljavanja naselja. Prema Izveštaju koji je direktor RB "Kolubara" podneo Skupštini opštine Lazarevac (2-01-6192 od 15 septembra 2014. godine), do tog datuma bilo je iseljeno manje od polovine ukupnog broja domaćinstava naselja Vreoci.

Nevladina organizacija CEKOR već nekoliko godina saraduje sa nekoliko udruženja građana iz naselja na području Kolubarskog lignitskog basena nastojeći da zajedničkim naporima pomognu građanima koji žive na ovom području da zaštite svoja zakonska prava u postupku eksproprijacije i da obavežu korisnike eksproprijacije da poštuju i ostvaruju utvrđene i preuzete obaveze, garantuju ispunjavanje pravnih propisa u postupku eksproprijacije i obezbede ekološke standarde u naseljima do konačnog raseljavanja.

Budući da nisu urađena sistematska istraživanja uslova i načina preseljenja domaćinstava u periodu od kada su usvojene *Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci i planovi generalne regulacije za naselja Vreoci, Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo* (2007-2008. godine), kao i da ne postoje sistematski monitoring niti sistematski, obuhvatni i pouzdani izveštaji o preseljenju i uslovima života građana u lokalnim zajednicama u neposrednoj blizini kopova, ovaj Izveštaj se zasniva na: (a) fokus grupnim razgovorima sa žiteljima Vreoca i Baroševca, i (b) na različitim raspoloživim i dostupnim izvorima (na mreži, od nevladinih organizacija, razgovora u advokatskoj kancelariji koja zastupa građane koji se obraćaju sudu).

Organizovana su tri fokus grupna razgovora, dva u Vreocima i jedan u Baroševcu (sa ukupno 15 sagovornika). Autorka ovog izveštaja je obišla i novo naselje "Jelav" u Baroševcu i tamo razgovarala sa žiteljima. Pored toga, napravljen je i terenski obilazak naselja: Junkovac, Radljevo i Vreoci (2.02.2015).

2.Pravni okvir (usvojeni dokumenti za područje Kolubarskog lignitskog basena (KLB), nacionalni zakoni, pravila i preporuke međunarodnih organizacija)

2.1.

Uredba o utvrđivanju Prostornog plana područja eksploatacije Kolubarskog lignitskog basena (Službeni glasnik RS, br. 122/208)

U *Prostornom planu područja eksploatacije Kolubarskog lignitskog basena* (u daljem tekstu: PPPEKLB) u poglavljima koja se odnose na preseljenje domaćinstava i izmeštanje naselja, utvrđene su propozicije koje definišu socijalna, ekonomska i imovinska prava građana u naseljima na području plana i obavezuju korisnike eksproprijacije i lokalnu vlast na blagovremeno, potpuno i pouzdano informisanje građana o programima i uslovima izmeštanja naselja (ili delova naselja) i preseljenja domaćinstava. Posebno naglašavamo sledeće obaveze:

- U definisanju politika preseljenja i operacionalizaciji pojedinačnih modaliteta preseljenja moraju ravnopravno učestvovati predstavnici korisnika eksproprijacije, lokalnih vlasti i građana, kako onih koji se preseljavaju tako i onih iz naselja koja će primiti preseljeno stanovništvo. Ovakav sastav, uslovno rečeno, odbora za preseljenje je neophodan kako bi se blagovremeno artikulirali različiti interesi, utvrdila pravila preseljenja i naseljavanja, definisali troškovi i druge finansijske okolnosti, uslovi nove izgradnje, komunalnog opremanja i uređenja naselja, organizovanja službi od javnog interesa itd.(str 169)
- Tokom informisanja domaćinstava o uslovima preseljenja i usaglašavanju modaliteta/opcija preseljenja, neophodno je precizno i pouzdano obavestiti lokalno stanovništvo o njegovim zakonskim pravima. Pri tome, treba obratiti pažnju i na one delove naselja koja nisu predviđena za izmeštanje, kao i na ostale zone koje će biti ugrožene ili pod uticajima aktivnosti na površinskim kopovima. (str.169)
- Nasuprot spontanom odvijanju procesa preseljenja, javni interes je da se radi održavanja, populacionog obnavljanja i unapređenja kvaliteta života u seoskim naseljima, bar deo raseljenih domaćinstava usmeri ka drugim seoskim naseljima u opštinama na Planskom području. To je moguće postići

planskim, organizovanim preseljavanjem domaćinstava iz zone kopova na nekoliko lokaliteta odnosno zona. Na osnovu raspoloživih indikatora, identifikovano je nekoliko zona pogodnih za organizovano naseljavanje ovih domaćinstava. (Sledi lista od desetak lokacija)

U Poglavlju 3. *Razvoj, uređenje i zaštita planskog područja, u delu 3.2.9. Izmeštanje naselja i preseljenje stanovništva* se utvrđuje da će "Preseljenje naselja i domaćinstava biti ostvarivano na osnovu posebnih programa i odgovarajućih urbanističkih planova, koje treba blagovremeno izraditi i doneti. Navedenim programima treba precizno definisati:

- Zone naseljavanja, u čemu naročito treba evidentirati pogodnosti i ograničenja za svaku od mogućih zona, naročito sa aspekta svojinskog statusa zemljišta;
- Uslove eksproprijacije, prava i obaveze raseljenog stanovništva, uslove preseljenja sa opcijama i modalitetima načina preseljenja, uslove nabavke poljoprivrednog zemljišta, građevinskih parcela, izgradnje stambenih i poljoprivrednih objekata, i dr., koje treba na jasan i razumljiv način predočiti lokalnom stanovništvu, da bi ono moglo steći pouzdan uvid pod kojim uslovima se može preseliti, kakva su njegova prava u tom pogledu i u kojem postupku će to biti ostvareno.

I dalje: U definisanju uslova preseljenja, treba poći od podataka koji su dobijeni anketiranjem zainteresovanih, odnosno pogođenih domaćinstava. Pre anketiranja, neophodno je obezbediti potpuno i precizno informisanje domaćinstava o svim elementima preseljenja, koji su bitni za opredeljivanje i izbor najprihvatljivije opcije, tj. o lokalitetima i uslovima za svaki pojedinačni lokalitet, troškovima preseljenja, vidovima participacije domaćinstava, obavezama korisnika eksproprijacije, obavezama opštine, obavezama domaćinstava, uslovima ugovaranja, itd.

Na kraju poglavlja o preseljenju naselja i domaćinstava je data napomena: Prostornim planovima utvrđeni su osnovni kriterijumi i planske pretpostavke za preseljenje stanovništva i izmeštanje (delova) naselja na osnovu generalne koncepcije razvoja površinske eksploatacije. Precizniji uslovi, obim i dinamika biće urađeni planovima preseljenja kao i odgovarajućim urbanističkim planovima na osnovu verifikovanih rudarskih projekata. (str.223).

Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci ("Plava knjiga")

Svrha donošenja *Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci* (u daljem tekstu: POV) je da se ceo postupak preseljenja naselja Vreoci obavi na zakonski utemeljen, organizovan, precizno definisan i vidljiv način, sa utvrđenim obavezama učesnika u postupku preseljenja. Posebno je naglašen cilj da se aktivnosti imaju organizovati na način koji će biti u najboljem interesu stanovništva, koji će omogućiti efikasno preseljenje domaćinstava i javnih objekata i stvoriti uslove da se stanovnicima čija imovina se ekspropriše obezbede odgovarajući oblici i visina naknade za ekspropriisane nepokretnosti.

Radi održanja kontinuiteta sa raseljenim naseljem i omogućavanja žiteljima Vreoca koji budu želeli da se presele zajedno na novu lokaciju i na taj način održe neke forme zajedništva i komšijskih veza, u POV je predivđeno da će Učesnici u realizaciji (JP "Elektroprivreda Srbije", RB "Kolubara", Gradska opština Lazarevac) "obezbediti jednu **centralnu lokaciju** za preseljenje pretežnog dela domaćinstava i kulturnog nasleđa naselja. Na toj lokaciji biće izgrađeni javni, komunalni i drugi objekti neophodni za funkcionisanje novog naselja" (str.8). Predložena je i centralna lokacija – Lazarevac – Kusadak, sa 217 parcela u prvoj fazi izgradnje i 360 parcela u drugoj fazi izgradnje, sa gradskim tipom okućnice od oko 10 ari, kao i 40 građevinskih parcela površine od 20 ari za mešoviti tip okućnice, uz mogućnost daljeg proširenja naselja. Pored navedene centralne lokacije, Učesnici u realizaciji su bili u obavezi da obezbede i građevinske parcele na još tri lokacije (128 parcela na lokaciji Rasadnik, površine 6-8 ari, 50 građevinskih parcela na lokaciji OŠ Knez Lazar – Valandovska ulica u Lazarevcu, i 7 građevinskih parcela za potrebe male privrede površine od 20 ari duž Severne magistrale u Lazarevcu).

U POV su jasno navedeni komunalni radovi koje su Učesnici u realizaciji bili u obavezi da izvedu na novim lokacijama za preseljenje.

Uspostavljena je obaveza formiranja **Odbora za praćenje preseljenja naselja Vreoci**, koga na paritetnoj osnovi sačinjavaju predstavnici Učesnika u realizaciji (EPS, RB "Kolubara", Gradska opština Lazarevac) i u koji su uključeni predstavnici mesne zajednice Vreoci. Obaveza Odbora je da blagovremeno obezbedi, preko stručnih službi, informacije od značaja za uslove preseljenja svakom zainteresovanom domaćinstvu i vlasniku nepokretnosti u KO Vreoci.

Učesnici u realizaciji POV su obavezni da učine dostupnim sve informacije o zakonskim i drugim propisima vezanim za uslove preseljenja, naročito u vezi sa zakonskim i drugim pravima građana.

Posebno poglavlje POV odnosi se na **Izveštavanje javnosti**:

"Preseljenje naselja Vreoci i izmeštanje mesnog groblja, kao složen i delikatan proces sa brojnim ekonomskim i socijalnim problemima, zahteva od svih učesnika u realizaciji Programa preseljenja naselja Vreoci punu saradnju i međusobno poverenje, pri čemu je bitan činilac u tom procesu pravovremen i kontinuiran odnos s javnošću kroz sledeće oblike:

- Organizovanje skupova građana u naselju Vreoci;
- Izveštavanje preko elektronskih medija;
- Objavljivanje aktuelnih informacija u novinama i biltenima, i
- Pružanje saveta, pravne i druge pomoći stanovnicima Vreoca.

Za komunikaciju sa stanovništvom Vreoca odgovoran je Odbor za praćenje preseljenja naselja Vreoci.

2.3. Plan generalne regulacije za naselje Vreoci. Dokumentaciona osnova. Predlog plana. Program preseljenja Vreoca. Republika Srbija, Gradska opština Lazarevac, JP Elektroprivreda Srbije, PD Rudarski basen "Kolubara".
Obradivač: Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, Beograd, 2008.

Program preseljenja Vreoca je sastavni deo *Plana generalne regulacije za naselje Vreoci* i donosi se zajedno sa tim planom (str. 1)

Polazišta Programa preseljenja nasela Vreoci, između ostalog utvrđuju (str.7):

- Da se preseljenje obavi u planiranim rokovima;
- Da se obezbede pristojni uslovi i kvalitet življenja građana, kao i funkcionisanje delova naselja Vreoci koji se iseljavaju u kasnijim fazama, odnosno da se u periodu do konačnog iseljenja preduzmu sve mere kako bi lokalno stanovništvo bilo zaštićeno od mogućih poremećaja u svakodnevnom životu;
- Da se građanima Vreoca u postupku preseljenja naselja garantuju građanska i politička, ekonomska, socijalna i kulturna prava;
- Da se na novim lokacijama obezbedi kvalitet i dostupnost komunalne i socijalne infrastrukture najmanje na nivou sadašnjih u naselju Vreoci;
- Da se tokom preseljenja garantuje ostvarenje svih preuzetih obaveza, kako bi se proces preseljenja ostvario tako da se realizuju legitimni interesi i prava svih uključenih aktera...

U Programu su definisani modaliteti preseljenja. Precizirane su osnovne odredbe i obaveze aktera u modalitetu organizovanog preseljenja. Navedene su lokacije za

organizovano preseljenje sa brojem raspoloživih parcela. Dati su i rezultati prvog izjašnjavanja stanovnika Vreoca, sprovedenog u periodu 21.01 – 18.02 2008, kada se relativno mali broj anketiranih izjasnio za organizovano preseljenje i za konkretne lokacije (60 vlasnika). ***Komentar K.P.:*** *Treba imati u vidu da je to bilo prvo izjašnjavanje, da građani nisu bili dovoljno i na sistematski način obavešteni o svim relevantnim informacijama, prednostima i pogodnostima koje nudi organizovano preseljenje, kao i da Učesnici u realizaciji nisu pokazivali nikakvu posvećenost ovom modalitetu preseljenja. Može se reći da su, čak, na različite načine opstruirali koncept organizovanog preseljenja.*

U Programu se, dalje, navodi da je više od polovine vlasnika u Vreocima imalo pozitivan stav prema davanju predujma, te da su tražili da se isplata izvrši što ranije.

Takođe, u Programu preseljenja Vreoca, se iznose očekivanja da će veći broj građana prihvatiti opciju organizovanog preseljenja ukoliko se preciznije upoznaju sa ponuđenim uslovima organizovanog preseljenja, kao i sa karakteristikama ponuđenih lokacija.

U Poglavlju VI – Pravila za primenu plana generalne regulacije (str. 137), u tački 6 – **Monitoring**, praćenje ostvarivanja Plana generalne regulacije, utvrđena je obaveza nadležnih službi PD RB "Kolubara" i gradske opštine Lazarevac da obezbede "sistematsko praćenje (monitoring) ostvarivanja sledećih planskih rešenja odnosno odgovarajućih aktivnosti:

- Izmeštanje infrastrukturnih sistema;
- Preseljenje naselja i groblja;
- Promene u režimu podzemnih voda i njihov uticaj na sleganje tla i građevinske objekte i drugih nepovoljnih uticaja na životnu sredinu;
- Uređenje lokacija za preseljenje naselja i groblja; i
- Rekultivaciju degradiranih površina. (str.138)

2.4. Odredbe o preseljenju u regulacionim planovima za naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo. Plan generalne regulacije za područje naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo (Službeni list grada Beograda, 58/2008., str. 35 - 138)

Poglavlje 3.4. Ciljevi i koncepcija preseljenja naselja

U Planu generalne regulacije se navodi: "Sa pozicije interesa lokalnog stanovništva, osnovni cilj jeste da se obezbede bolji uslovi i kvalitet življenja na novim lokacijama

i da se ceo proces preseljenja ostvari sa što povoljnijim efektima za stanovnike ovih naselja". Među posebnim ciljevima programa preseljenja, navedeni su:

- Obaviti preseljenje u planiranim rokovima;
- Domaćinstvima koja se opredele za organizovano preseljenje (zajedničko ili u okviru posebnog Socijalnog programa) obezbediti na novim lokacijama pravo na isti ili bolji kvalitet življenja u pogledu prostornih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih uslova;
- Garantovati da će parametri životne sredine u novim naseljima biti utvrđeni i obezbeđeni u skladu sa zakonskim propisima i normama kvaliteta životne sredine.

Koncepcija preseljena u Planu generalne regulacije za područje naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo, zasnovana je na istim principima i postavkama kao i u Programu za preseljenje naselja Vreoci.

Predviđena je obaveza da se organizuje izjašnjavanje stanovnika i domaćinstava o ponuđenim uslovima preseljenja. Na osnovu izjašnjavanja bili bi definisani parametri za organizovanje novih lokacija, koji bi potom bili dati na javni uvid, sa svim potrebnim informacijama, kako bi građani mogli da se obaveste o svim važnim pojedinostima. U Planu su definisani i okvir i detalji Socijalnog programa za domaćinstva koja sama ne mogu da organizuju svoje preseljenje.

2.5.Dokument: Projekat unapređenja životne sredine u klubarskom ugljenom basenu - Netehnički rezime. EPS i Kolubara (WWW.EPS.RS/SiteAssets/Rezime...)

Podpoglavlje Ekološki i socijalni uticaji (str. 4) – Procene uticaja na životnu sredinu sprovedene su za PK Polje C i za PK Tamnava Zapadno polje. Analiza se odnosi na ta dva polja. (...) Navodi se da će se obavljati stalan monitoring kvaliteta vode i vazduha, zagadjenosti zemljišta i nivoa buke.

(...) Odredbe koje se odnose na izmeštanje domaćinstava i naselja na području Kolubarskog ugljenog basena (KUB) date su u okviru Prostornog plana za ovo područje i regulacionih planova lokalnih samouprava.

(...) str. 6 - U slučaju Tamnava Zapadno polje isplaćene su naknade svim domaćinstvima zahvaćenim rudarskim radovima do kraja 2018 godine. Za građane koji su raseljeni sa prostora PK Tamnava Zapadno polje u Lajkovcu i susednom naselju Jabučje za preseljeno stanovništvo iz Malog Borka i Skobalja izgrađeni su

nova škola, proširen Dom zdravlja, započeta izgradnja dečje ustanove, objekti sportsko- rekreativnog sadržaja, a na lokacijama za raseljavanje izgrađena je kompletna komunalna infrastruktura.

Za preseljenje domaćinstava iz Kalenića uređena je lokacija u drugom delu ovog naselja, koji nije ugrožen eksploatacijom uglja (pored placeva za stambene zgrade, nova škola, dom kulture i fudbalski teren).

Za građane raseljene sa PK Polje C u naseljenom mestu Baroševac **izgrađena je kompletna infrastruktura na lokaciji za raseljavanje Jelav**, u završnoj fazi je izgranja škole, a **ugovorena je izgradnja infrastrukture u celom naselju Baroševac**, sa projektovanim sportsko-rekreativnim sadržajem. (podvukla K.P.) Postoji još 10 parcela (isključivo zemljište) za koje je još potrebno obaviti eksproprijaciju, dok će groblje sela Baroševac biti preseljeno na novu lokaciju Petkovača, veličine 4 ha (u blizini Zmajevca). Za ove aktivnosti potpisani su sporazumi sa zahvaćenim stanovništvom.

Potrebno je preseliti i 45 domaćinstava koja se nalaze sa leve i desne strane puta Arandjelovac – Vreoci. Od tog broja, 17 domaćinstava koja se nalaze sa severne strane puta preseljena su na osnovu postignutih sporazuma. Preostalih 28 domaćinstava sa južne strane puta (...) biće preseljeno na osnovu posebnog programa preseljenja u okviru plana razvoja Polja E.

Zaključak Izveštaja: može se smatrati da su **sve aktivnosti preseljenja za potrebe ovog Projekta obavljenje.** (podvukla K.P.)

Na strani 7 se navodi da su obavljene konsultacije sa lokalnim stanovništvom, tokom izrade prostornih planova u Kolubarskom ugljenom basenu 2006 i 2008.

2.6. EBRD – Environmental Improvement Project. Projekat unapređenja stanja životne sredine u PD RB Kolubara – Akcioni plan za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja, 25. Februar 2011, ARUP (broj posla 213982-04) / Druga verzija od 5 marta 2012, reviziju uradili EBRD i EPS

Radi se o dva dokumenta (radna i doradena verzija). Prvi dokument je: Evropska banka za obnovu i razvoj. *Projekat unapređenja stanja životne sredine u PD RB Kolubara. Akcioni plan za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja. Izdat: 25 Februar 2011 godine./ARUP, broj posla 213982.04. Verzija dostupna na Internetu sadrži samo tri poglavlja: kratak uvod, objašnjenje metodološkog postupka (na jednoj stranici) i Tabelu Akcionog plana na 11 strana - Sadržaj: 1. Uvod (str.1);*

2 Metodologija (str.1); 3. Tabela Akcionog plana za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja (str. 2-12))

Drugi je doradena verzija istog dokumenta: Evropska banka za obnovu i razvoj. Projekat unapređenja stanja životne sredine u PD RB Kolubara. *Akcionni plan za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja. Verzija: 25 mart 2012. godine. Revizija: EBRD I EPS RB "Kolubara"*. /ARUP, broj posla 213982-04. Kao i radna verzija, i ova verzija (dostupna na Internetu) sadrži samo kratak uvod i objašnjenje metodološkog postupka i Tabelu Akcionog plana na 10 stranica.

Neke od informacija u ovom dokumentu relevantne za ovaj Izveštaj, su:

Sprovedena je Detaljna analiza (due diligence) životne sredine i socijalnih pitanja...

Tačka 4: (str 4) Sprovođenje Plana uključivanja zainteresovanih strana i praćenje njihovog sprovođenja. Stakeholder Engagement Plan (SEP) treba da sadrži unapređenu proceduru za podnošenje žalbi. Sprovesti u roku od mesec dana od potpisivanja ugovora o zajmu.

SEP je potrebno sprovesti i proceniti na osnovu sledećeg:

- Kompletan spisak zainteresovanih strana;
- Evidencija o aktivnostima na uključenju zainteresovanih strana, uključujući i zapisnike sa sastanaka koji moraju biti objavljeni na internet stranicama EPS i RB "Kolubara";
- Kopije SEP na internet stranicama EPS i RB "Kolubara";
- Evidencije o šestomesečnoj reviziji i aktualizaciji SEP, Novi SEP koji su pripremljeni za druge projekte koje realizuje EPS u toku perioda otplate zajma;
- Uspostavljanje i lako dostupan žalbeni mehanizam;
- Evidencija o obukama sprovedenim za osoblje koje je odgovorno za rešavanje žalbi;
- Evidencija o svim žalbama i relevantnim merama za rešavanje žalbi (broj rešenih žalbi u poređenju sa brojem nerešenih);
- Izmeštanje groblja (planirano za 2012);
- Spisak potpisanih sporazuma za isplatu naknade.

Tačka 5: Imena lica odgovornih za ostvarivanje kontakata sa lokalnom zajednicom i pružanje pomoći zainteresovanim stranama kod podnošenja žalbi u usmenom ili pisanom obliku. Obezbeđivanje drugih načina za informisanje zainteresovanih strana, uključujući i oglasne table i kutije za dostavljanje sugestija.

Tačka 22: Izrada i sprovođenje Akcionog plana preseljenja (APP) za završetak preostalih aktivnosti na preseljenju, uključujući i eksproprijaciju i izmeštanje ekonomskih aktivnosti za potrebe razvoja PK Tamnava Zapadno polje i PK Polje "C" (koji mora da uključi izmeštanje groblja i preostalih 45 domaćinstava).(...) Akcioni plan preseljenja mora minimalno sadržati podatke o pravima svih kategorija zahvaćenog stanovništva, kao i sve transakcije za sticanje prava vlasništva nad zemljištem, mere nadoknade (...) i pružanje pomoći pri preseljenju. Pored toga treba da sadrži podatke o programu i budžetu preseljena, žalbeni mehanizam, kao i aranžmane vezane za monitoring, procenu i izveštavanje.

APP treba da:

- Definiše način na koji će biti ispunjeni zahtevi PR5, uključujući i Matricu prava zainteresovanih stana (Entitlements Matrix)
- Šestomesečni izveštaj o sprovedenim aktivnostima...(str. 11)

2.7. Dokument: Environmental Improvement Project at Kolubara Mine Basin. Stakeholder Engagement Plan. EBRD. Issue / February 2011. (Draft)

Dokument pod naslovom je Plan Aktivnosti Učesnika / Zainteresovanih aktera (Stakeholder Engagement Plan - SEP), definiše tekuće i buduće aktivnosti učesnika EPS i RB "Kolubara" u odnosu na projekt unapređenja efikasnosti u rudarskim aktivnostima u Kolubarskom basenu. Iako ovaj dokument nije predmet posebne analize ovog Izveštaja, postoje dobri razlozi da se skrene pažnja na neke iskaze, konstatacije i zaključke u ovom dokumentu koji dovode u pitanje objektivnost, verodostojnost i pouzdanost iznetih tvrdnji.

Na str. 6 (drugi pasus) se navodi član Zakona o eksproprijaciji o dodatnim pogodnostima za vulnerabilna domaćinstva, pa se iznosi tvrdnja: "ova domaćinstva imaju organizacionu, tehničku ili finansijsku podršku od strane RB Kolubara, lokalne opštinske uprave i republičke vlade" ("these households have organizational, technical or financial support from RB Kolubara, the local Municipality, and the National Government". (**N.B.** – K.P.: Ovaj Dokument je izrađen 2011, a Socijalni program, koji se odnosi na vulnerabilna domaćinstva nije ni počeo da se realizuje do 2015).

U četvrtom pasusu (str. 6) se navodi : " (...) The primary way that EPS and RB Kolubara are directly engaged with stakeholders is (...) and to negotiate compensation to those directly affected by relocation and resettlement activities. There are well-established procedures for dealing with compensation and grievances

where independent courts can adjudicate if voluntary agreements cannot be reached". Brojni iskazi građana indiciraju da ovo nije tačno.

Str. 6, 5 pasus: "Alternative locations for relocation of households, infrastructure and public, general resettlement conditions and compensation issues are defined by the above-indicated planning documents. Locations have been agreed among the Kolubara Mining Basin, EPS and the competent authorities of municipalities and citizens affected by the resettlement". I ova tvrdnja sudeći po izjavama građana, nije tačna.

Na str.7, iza tačke PR 10, je navedeno: "Special attention has been paid by EPS and RB Kolubara to the identification of vulnerable groups whose well-being is directly affected by the Project's activities". Ni za ovu tvrdnju ne postoji dokazi.

Na str. 7, pod 4.1. doslovno stoji: "In undertaking their responsibilities for resettling individuals and households and in relocating public facilities, RB Kolubara and their counterpart municipal planning authorities have adopted the following principles, based on existing legislation and company policy". Potom se navodi 12 principa/propozicija koje su utvrđene u planskim dokumentima (Prostorni plan Kolubarskog lignitskog basena, Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci, planovi generalne regulacije, program preseljenja naselja Vreoci, itd), od kojih su gotovo sve navedene u dokumentima obrađenim u podpoglavljima/paragrafima 2.1. do 2.4. ovog poglavlja. Dakle, te principe/propozicije nije usvojila ili prihvatila (adopted by) RB "Kolubara" i drugi učesnici u postupku, nego su im ti principi nametnuti (imposed) kao obavezujući (obligatory) u pomenutim planskim dokumentima. EBRD kao izvor za ove principe koje je "usvojila" (adopted by) RB "Kolubara", navodi tekst jednog od direktora RB Kolubara (Source: Expropriation procedures and basic relocation information about Tamnava – West Field and Field C, Zoran Marković, BL. Vreoci, 28.12.2010), koji tekst je sekundarni izvor i to iz 2010. godine, a ne navodi primarne izvore (dokumente) u kojima su ti principi uspostavljeni kao obavezujući za Korisnike eksproprijacije, uključujući i RB "Kolaubara". Implikacije ovakvog pojmovnog provizorijuma ("adopted" instead of "imposed" and "obligatory") nisu beznačajne. Ako akter sam definiše i usvoji određene kriterijume i principe, onda je gotovo izvesno da će ih i se držati i da će ih primenjivati. Ako su akteru principi i obaveze nametnuti (na osnovu nacionalnih zakona i međunarodnih konvencija), onda mora biti uspostavljen mehanizam nezavisnog monitoringa i izveštavanja o realizaciji ovih polaznih i obavezujućih principa. A takav monitoring i izveštavanje nisu uspostavljeni do trenutka pisanja ovog Izveštaja.

Na str. 9, drugi pasus, stoji: "For the citizens resettled from the Field C OCM, the complete infrastructure has been agreed for the Jelav location in the Baroševac settlement. This includes the construction of the new school (which is in the final phase), together with new sports-recreational facilities". Dovoljno je obići lokaciju Jelav, pa videti stepen infrastrukturne i komunalne opremljenosti te lokacije pet godina nakon pisanja EBRD-ovog SEP-a.

Na istoj stranici se navodi da "Documents from legal department of the local urban planning authority indicate that in 90% of the cases compensation for the acquisition was agreed through negotiation between RB Kolubara and the affected property owners. In the remaining 10% of cases, compensation was determined by the local courts". (Videti poglavlje 6.14, kao komentar ove tvdnje)

Na 10 stranici, prvi put se pominju udruženja građana i organizacije civilnog društva u kontekstu budućih aktivnosti: "EPS will strengthen their approach to future stakeholders engagement activities by: (...) seeking engagement with NGOs and other interested and affected parties (with particular emphasis on vulnerable groups), (...)". Izvodi iz obraćanja ustanovama i javnosti od strane udruženja građana u vezi povreda građanskih prava i kršenja obaveza preuzetih tri godine pre pisanja EBRD SEP-a (od kojih je tek mali deo naveden u Poglavlju 5 ovog Izveštaja), nisu doprili do obrađivača EBRD dokumenta Stakeholder Engagement Plan.

Na str. 12. "EPS and RB Kolubara also recognized that effective community engagement is central to successful management of risks and impacts on project-affected communities, as well as promoting enhanced community benefits".

Najzad, u Tabeli B – Key Performance Indicators for Project (page 24), dati su indikatori koji će biti praćeni (monitoring) od strane EPS-a, a koje je "for the Kolubara mining project, this has been developed by RB Kolubara (with support from EPS), as set out in Table B".

U Tabeli C – Stakeholder Engagement Activity for the Project, 28. February 2011 (page 25-26), data je lista aktivnosti "to be undertaken for the project with regard to stakeholder engagement. It identifies the responsibilities, programme and status of implementation of these activities, and has been completed as an example for the Project. To implement Table C activities, EPS and RB Kolubara will form an Expert Team in charge for stakeholders engagement by 1 April 2011 (hereinafter referred to as: the SEP team)". Na mreži tokom pripreme i pisanja ovog Izveštaja nismo mogli naći saopštenja ili rezultate monitoringa i dokumente o implementaciji bilo

kog akcionog plana odnosno programa raseljavanja na području Kolubarskog lignitskog basena.

3. Izvodi iz izveštaja i priloga o planskim dokumentima i praksama preseljenja dobijenih od organizacija civilnog društva, iz medija i sa mreže

3.1. Stavovi MZ Vreoci o planskim dokumentima u vezi preseljenja naselja Vreoci.

Mesna zajednica Vreoci (zaključci sa zborova građana, zaključci i dopisi Saveta MZ Vreoci) je u periodu od 2006 do danas uputila brojne dopise Učesnicima u realizaciji projekta preseljavanja naselja Vreoci, sa komentarima, primedbama, predlozima za izmenu i poboljšanja određenih propozicija. Navodimo samo neke od tih dopisa:

- Odgovor na ponuđeni predlog Sporazuma o preseljenju naselja Vreoci (rezultati javne rasprave na 13 sastanaka sa građanima u periodu 10.12.2006. – 25.01.2007)
- Mišljenje Saveta MZ Vreoci o predlogu dokumenta o uslovima preseljenja naselja Vreoci (sednica održana 16.06.2007. godine). Mišljenje se odnosi na dokument "Izveštaj predstavnika Odbora za pregovore oko načina preseljenja naselja Vreoci", kao i na Predlog dokumenta o uslovima preseljenja naselja Vreoci. Mišljenje je upućeno direktoru RB "Kolubara".
- Primedbe na Plan generalne regulacije za naselje Vreoci. Primedbe su upućene Komisiji za planove Gradske opštine Lazarevac, u okviru javnog uvida Plana generalne regulacije za naselje Vreoci i Strateškog uticaja Plana generalne regulacije za naselje Vreoci na životnu sredinu. Sednica Saveta MZ na kojoj su definisane primedbe održana je 18.11.2008. godine. Komisija za planove je dostavila izveštaj o dospelim primedbama 27.11.2008.
- Dopis sa Zbora građana MZ Vreoci, održanog 17.12.2009. godine, sa zaključcima u vezi nepoštovanja planskih dokumenata (Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci; Plan generalne regulacije za naselje Vreoci), upućen predsedniku GO Lazarevac, predsedniku Skupštine GO Lazarevac i Opštinskom veću.
- Zabeleška sa sastanka predstavnika GO Lazarevac, MZ Vreoci i RB "Kolubara" održanog 17.02.2010. godine sa jednom tačkom dnevnog reda: Nepoštovanje "Plana generalne regulacije za naseljeno mesto Vreoci" (životni uslovi u MZ Vreoci) i "Plana preseljenja naseljenog mesta Vreoci".

3.2. Sporna pitanja – pitanja koja se odnose na sporove pojedinaca ili individualnih domaćinstava (autori advokat Predrag Savić i predsednik MZ Vreoci Željko Stojković) www.sporovi-pojedinci. Sažeto, navedena su sledeća sporna pitanja:

- Pojedinačni sporovi koji se vode pred sudom tiču se zakonskog postupka, visine kompenzacije (obezvređivanje cene zemljišta suprotno Zakonu o planiranju i izgradnji), kao i nezakonitih rešenja o ekshumaciji grobova koji se shodno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, smatraju privatnom svojinom korisnika grobnih mesta.
- PD RB "Kolubara" kao korisnik eksproprijacije je shodno Zakonu o eksproprijaciji dužna da ranijem sopstveniku isplati cenu ne manju od tržišne za ekspropisane nepokretnosti. Često je u praksi slučaj da imovina u procesu procene bude obezvređena. Teško se ostvaruje mogućnost (čak i na sudu) da vrednost imovine utvrdi nezavisan sudski veštak, već to radi preduzeće (ustanova) "Gradski zavod za veštačenja" koje je u ugovornom odnosu sa RB "Kolubara", a što je klasičan primer sukoba interesa a na štetu građana. Građani su podneli krivičnu prijavu zbog ovakvog načina utvrđivanja vrednosti imovine, smatrajući da se time što su oni (građani) oštećeni u postupku procene vrednosti imovine ostvaruje protivpravna imovinska korist za RB "Kolubara", a na štetu građana vlasnika imovine koja je predmet eksproprijacije.
- Obaveza stvaranja uslova za organizovano preseljenje se ne poštuje od strane Učesnika u realizaciji.
- Građani nisu protiv preseljenja, ali protestuju i pokreću sudske tužbe zbog neispunjavanja utvrđenih obaveza i kršenja zakonskih propisa i planskih odredbi od strane korisnika eksproprijacije: uništavanje lokalne komunalne infrastrukture i dramatično pogoršanje ekoloških uslova ulaskom površinskih kopova u naselje sa svim negativnim posledicama za građane (zagađenje zemljišta, vode i vazduha, nedostak vode u naseljskom vodovodu, buka, uništavanje lokalne/naseljske putne mreže tansportnim kamionima i mehanizacijom RB "Kolubara", postavljanje mreže visokonaponskih energetskih dalekovoda kroz centar naselja – koje je u toku, čime se ugrožava zdravlje stanovništva, nerešen problem otpadnih voda iz pogona RB "Kolubara-prerada", koje iz kruga fabrike ističu neprečišćene, neohlađene, neucevljene, itd.
- Ne postoji vladino telo za žalbe (Žalbena komisija). Ministarstvo za zaštitu životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja, dok je ministar bio Oliver Dulić, odbijalo je da se bavi ovim pitanjima, iako se radi o problemima koji se direktno tiču nadležnosti ovog Ministarstva.
- Žalbe potiču iz Vreoca, Velikih Crljena i Baroševca.

3.3. Sporovi koje vode organizacije, grupe, udruženja građana ili izabrani zvaničnici (Izvor P. Savić i Ž. Stojković).

Navedene su institucije kojima su upućivani dopisi ili pokretani postupci: Sudovi: Drugi osnovni sud u Beogradu/ sudska jedinica u Lazarevcu; Viši sud u Beogradu; Upravni sud u Beogradu; Više javno tužilaštvo u Beogradu; Specijalno tužilaštvo / Posebno odeljenje za organizovani kriminal Višeg suda u Beogradu; Ustavni sud (u tekstu se navodi sa su"svi postupci u toku" i da do sada ni jedan sudski spor, od nekoliko stotina pokrenutih, nije okončan); Zaštitnik građana; Međunarodne organizacije (Evropski parlament, Savet Evrope, Delegacija EU u Republici Srbiji; Misija OEBS u Republici Srbiji)

Neka od navedenih spornih pitanja su:

- Nepoštovanje Zakona o eksproprijaciji (primena principa ugovornog preseljenja – isplaćivanje akontacionih iznosa – avansa, što Zakon o eksproprijaciji ne poznaje);
- Uzurpacija imovine;
- Grubo kršenje dinamike procesa preseljenja;
- Kršenje obaveza prema lokalnoj zajednici, utvrđenih u planskoj dokumentaciji (organizovanje kolektivnog/organizovanog preseljenja, očuvanje identiteta lokalne zajednice formiranjem novog naselja, obezbeđenje pravične naknade zasnovane na tržišnoj vrednosti nepokretnosti, obezbeđivanje podnošljivih uslova života do zavšetka preseljenja naselja, u pogledu kvaliteta infrastrukture, komunalne opremljenosti i funkcionisanja komunalnih sistema i kvaliteta životne sredine).
- Očigledno je kašnjenje i po procenama sagovornika odugovlačenje sa započinjanjem i okončavanjem započetih postupaka eksproprijacije i isplate naknade ekspropriisanim domaćinstvima. Istovremeno, RB "Kolubara" ostvaruje svoje interese, krši zakone ulazeći u neekspropriisane posede i na drugi način ugrožava i krši imovinska prava građana u lokalnoj zajednici.

3.4. Optužbe zbog eksproprijacije zemljišta za Kolubaru. Kurir, 20.01.2012., Tanjug, 20.01.2012.

"Kolubara" građanima za ekspropriisanu zemlju nudi 100 do 150 evra po aru, što je "ravno otimanju", rekao Zoran Simić, predsednik Odbora za iseljenje Velikih Crljena. "Mi smo ogorčeni na opštinsku upravu što se tako ponaša", rekao je Simić i ukazao da veštaci u tom procesu "nastupaju kao da ne žele da se utvrdi tržišna vrednost i da što više srozaju vrednost imovine običnih građana". "U tome se posebno ističe Gradski zavod za veštačenja, čiji veštaci to čine jer imaju ugovor sa

"Kolubarom" za davanje stručnih mišljenja", rekao je on i dodao da je reč o "ozbiljnom sukobu interesa".

Predsednik Upravnog odbora nevladine organizacije "Kuća pravde – Strazbur", advokat Predrag Savić optužio je gradsku upravu opštine Lazarevac za, kako je naveo, zloupotrebe prilikom postupka eksproprijacije zemljišta za širenje ugljenokopa Rudarskog basena "Kolubara". Advokat Savić je kazao da se u svim fazama eksproprijacije dešavaju zloupotrebe i optužio opštinske vlasti da se ponašaju kao servis Rudarskog basena "Kolubara".

Govoreći o procesu eksproprijacije, advokat Savić je rekao da "opšti interes ne može biti razlog za dovođenje građana u diskriminisani položaj".

"Kuća pravde – Strazbur" je, povodom ovog problema, uputila otvoreno pismo predsedniku i premijeru Srbije Borisu Tadiću i Mirku Cvetkoviću, predsednicima Ustavnog i Upravnog suda Srbije, predsedniku Drugog osnovnog suda u Beogradu i Republičkom javnom tužiocu, tražeći da se isprave nepravde u postupcima eksproprijacije.

3.5. Dopis pet nevladinih organizacija svim institucijama u Republici Srbiji o kršenju prava stanovništva naselja Vreoci.

Pet nevladinih organizacija ("Ekološko društvo Vreoci", "Srpski centar ekologije", "CEKOR Centar za ekologiju i održivi razvoj", "Pravedna Srbija", "Kuća pravde – Strazbur") obratili se se javnosti dopisom upućenim direktoru Elektroprivrede Srbije, koje je prosleđeno i Predsedniku Republike, Predsedniku Vlade i Ministru rudarstva i energetike, gradonačelniku Beograda i Delegaciji Evropske unije u Republici Srbiji (11.03.2015). U dopisu se navode obaveze Učesnika u realizaciji programa preseljenja Vreoca i nekoliko drugih naselja ili delova naselja na području Kolubarskog lignitskog basena i iznose argumenti o načinu i obimu neispunjavanja preuzetih obaveza čime se krše osnovna građanska, imovinska, ekonomska, socijalna i kulturna prava stanovništva i pravo na zdravu životnu sredinu:

- RB "Kolubara" kasni sa postupkom eksproprijacije i ne ispunjava druge preuzete obaveze, a naročito obavezu opremanja lokacije za organizovano preseljenje radi očuvanja kontinuiteta u trajanju naselja Vreoci. Prema izveštaju generalnog direktora RB "Kolubara" od 15 septembra 2014., do tog datuma bilo je iseljeno manje od polovine domaćinstava u Vreocima, a usvojeni/potvrđeni rok za konačno iseljenje celog naselja je kraj 2015. godine.
- RB "Kolubara", samovoljno, mimo usvojenog Plana generalne regulacije za naselje Vreoci, menja trase saobraćajnica i proizvodi druge brojne štete koje

direktno ugrožavaju uslove života, privređivanja i zdravlje stanovništva koje još uvek živi u Vreocima. Gradska opština Lazarevac koja bi na osnovu zakonskih ovlašćenja morala da štiti interese i prava lokalnog stanovništva, a takve obaveze ima i kao Učesnik u postupku raseljavanja, svojim nečinjenjem i pasivnim stavom podržava upravu RB "Kolubara" u kršenju preuzetih obaveza u postupku raseljavanja.

- RB "Kolubara" je odustala od davanja nadokade za infrastrukturno i komunalno opremanje građevinske parcele na novoj lokaciji građanima koji se opredele za individualno preseljenje, koji princip je ovo preduzeće samo(inicijativno) uspostavilo i primenjivalo u jednom periodu raseljavanja Vreoca. Proizvoljno ukidanje ove nadoknade je potvrda selektivnog pristupa u postupku eksproprijacije i nejednakog položaja vlasnika eksproprijisane imovine koji se opredele za individualno preseljenje.
- Učesnici u realizaciji nisu omogućili ostvarivanje prava iz Socijalnog programa, koji se odnosi na građane koji žive u stanovima u društvenoj svojini, kao i na građane koji iz razloga svoje nemoći (starost, bolest, teška ekonomska situacija, bezvredna imovina koja nije dovoljna za nabavku novog stambenog objekta i dr.) ne mogu da ostvare minimalne standarde stanovanja na novoj lokaciji.
- RB "Kolubara" krši odluku koju je usvojila Vlada Republike Srbije o izjednačavanju statusa u postupku eksproprijacije objekata koji su izgrađeni sa i bez građevinske dozvole, koja odluka (Zaključak) su zasnovani na obavezujućim odredbama međunarodnih konvencija i međunarodnih finansijskih institucija. RB "Kolubara" pokreće inspekcijски nadzor za objekte koji su izgrađeni i decenijama unazad (a ne samo za objekte izgrađene posle datuma proglašenja javnog interesa, donošenja Plana generalne regulacije i započinjanja postupka eksproprijacije, kada je stupila na snagu zabrana bilo kakve izgradnje u zonama u konturama rudarskih kopova), i na taj način onemogućava da se za te objekte i tu imovinu započne proces eksproprijacije, odnosno da se drugim rečima, ti objekti sruše bez ikakvog obeštećenja za vlasnike.

3.6. Nepostojanje žalbenog mehanizma

Žalbeni mehanizam u postupku eksproprijacije nije definisan u pravnom sistemu Srbije. Ukoliko vlasnik čija je imovina predmet eksproprijacije nije zadovoljan procenom vrednosti imovine, načinom na koji je postupak vođen, i sl., može samo da se obrati sudu.

U Programskim osnovama za preseljenje Vreoca (kao i u Planu generalne regulacije za naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo) pokušano je da se taj nedostatak prevaziđe delegiranjem prava / zadatka / ovlašćenja Odboru za praćenje preseljenja da "razmatra moguće nesaglasnosti i arbitrira u sporovima sa ciljem da se sporovi rešavaju dogovorno".

Međutim, nakon potpisivanja ugovora o kreditu sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj, 2011. godine, EPS se (kao jedan od potpisnika ugovora) obavezao da će uspostaviti žalbeni mehanizam, štampati o tome odgovarajuću informaciju i podeliti je građanima (izvor: Perušić, N., Kućo moja pređi na drugoga).

U odgovoru na dopis Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, o žalbenom mehanizmu koji je Sektor za odnose sa javnošću trebalo da pripremi zajedno sa timom SEP, na osnovu dokumenta Stakeholder Engagement Plan: Environmental improvement project at Kolubara Mine Basin (February 2011, str. 26, Activity 3), JP "EPS" obaveštava Tražioca informacije da JP "EPS" ne poseduje dokument koji sadrži tražene informacije navedene u zahtevu Tražioca informacije (JP"EPS", 1516/5-13, 30.04.2013). Perušić (Kućo moja pređi na drugoga) navodi da je žalbeni mehanizam ipak uspostavljen februara 2015. godine. Međutim, tokom fokusgrupnih razgovora, ni jedan od učesnika (15) nije čuo da postoji žalbeni mehanizam i Žalbena komisija.

3.7. Dopis MZ Vreoci generalnom direktoru RB "Kolubara" (03.03. 2011.)

U Dopisu MZ Vreoci obaveštava Generalnog direktora RB "Kolubara" da nije istinita negova izjava na konferenciji za medije (02.03.2011.) u poslovnoj zgradi JP "EPS", da se "Programske osnove za preseljenje naselja Vreoci poštuju" i da se "nadoknadilo kašnjenje u dinamici realizacije Projekta preseljenja Vreoca". U dopisu MZ upozorava na obavezu da se preseli celo naselje a ne da se samo rasele njegovi pojedini delovi. MZ podseća i na dopis koji je uputila Komisiji za planove GO Lazarevac, u okviru javne rasprave o Planu generalne regulacije za naselje Vreoci, u kome kaže da je veliki broj građana na javnim zborovima podržao predlog da se za novu lokaciju za preseljenje Vreoca traži lokacija Petka. U Dopisu MZ navode se i brojna druga neispunjavanja obaveza od strane Učesnika u realizaciji (korisnika eksproprijacije), i poziva se generalni direktor da o svim nerešenim pitanjima i sporovima u postupku raseljavanja Vreoca razgovara javno, na TV, sa predstavnicima MZ Vreoci.

3.8. Prepiska između MZ Vreoci i direktora JP EPS (MZ Vreoci 01-253/1 od 01.07. 2009; JP "Elektroprivreda Srbije" I-07/26-07, od 11.08.2009)

Predsednik Saveta MZ Vreoci obaveštava direktora EPS, kao jednog od tri Učesnika u realizaciji projekta raseljavanja naselja Vreoci, da je "od strane GO Lazarevac, JP "Elektroprivreda Srbije" i PD RB "Kolubara", kao subjekata u realizaciji projekta preseljenja naseljenog mesta Vreoci, a za potrebe proširenja kolubarskih površinskih kopova do današnjeg dana izražena sporost, neozbiljnost i neodgovornost kao i grubo kršenje dinamike celokupnog procesa", te da su zbog toga prinuđeni da se obrate direktoru EPS i da traže da svojim autoritetom zaštiti odgovorno sprovođenje ovog projekta koji je od strateškog značaja za energetiku i državu Srbiju. U dopisu se navodi da posebnu grupu problema predstavlja nedostatak osnovnih životnih uslova kojima su umnogome doprineli širenje kopova i postojeća industrijska infrastruktura, i da to sve odstupa od obaveza Učesnika u realizaciji utvrđenih u planskim dokumentima. Od direktora EPS-a je zatražen sastanak na kome bi bilo dogovoreno kako i na koji način rešiti ove životne i egzistencijalne probleme žitelja Vreoca.

U odgovoru Generalnog direktora JP EPS je doslovno napisano: "U vezi sa dostavljenim dopisom, obaveštavamo vas da Javno preduzeće "Elektroprivreda Srbije" **nije nadležno za odlučivanje o zahtevima koje su izneli građani mesne zajednice Vreoci u njihovom dopisu**". I dalje: "(...) dopis se dostavlja (...) RB "Kolubara" kao nadležnom privrednom društvu **u čiju korist je izvršena eksproprijacija nepokretnosti za potrebe otvaranja novih površinskih kopova...**". (podvukla K.P.). Iz odgovora generalnog direktora EPS se jasno čita da EPS, kao jedan od tri korisnika eksproprijacije (Učesnici u procesu) ne vidi bilo kakvu odgovornost za javne i privatne štete koje trpe građani u MZ Vreoci zbog eksploatacije lignita radi proizvodnje i prodaje električne energije i za kršenje obaveza koje je EPS preuzeo u ovom projektu.

3.9. Dopis Delegaciji Evropske unije u Republici Srbiji (2014. godina)

Nevladina organizacija "Srpski centar ekologije" iz Lazarevca, u dopisu Delegaciji EU u Srbiji, upozorava da je prikrivena stvarna suština i svrha projekta ID 41923 EPS – *Kolubara Environmental Improvement*, koji je odobren od strane Evropske banke za obnovu i razvoj, odnosno da svrha tog projekta nije unapređenje kvaliteta životne sredine u Kolubarskom lignitskom basenu, nego kupovina nove mehanizacije koja će omogućiti povećanje količina iskopanog uglja, a samim tim i povećati rizike za životnu sredinu i javno zdravlje, jer će substandardni uslovi prerade uglja i njegovog pretvaranja u električnu energiju ostati nepromenjeni. NVO "Srpski centar ekologije" ukazuje Evropskoj delegaciji da Srbija izvozi struju

proizvedenu iz iskopanog lignita i citiraju generalnog direktora EPS koji je izjavio da je Srbija 2013. godine izvezla struju u vrednosti od 130 miliona evra (dnevne novine Glas slobodne Srbije – Naše novine 7.12.201,3.), a u isto vreme građani Vreoca su osuđeni na potpuno degradirane uslove življenja, postupak raseljavanja ozbiljno kasni a brojni argumenti potvrđuju da način na koji se vrši eksproprijacija krši brojna ljudska i naročito, imovinska prava građana Vreoca i drugih naselja u blizini površinskih kopova. NVO u dopisu Delegaciji EU u Srbiji ukazuje na brojna kršenja evropskih standarda u oblasti prinudnog raseljavanja, obaveze države da garantuje mirno uživanje imovine, da u slučajevima raseljavanja zbog javnog interesa obezbedi blagovremenu i fer nadokandu za oduzetu imovinu, da garantuje standarde kvaliteta životne sredine i javnog zdravlja, itd.

3.10. Beleška sa sastanka u Elektroprivredi Srbije (9. April 2015. godine) predstavnika RB "Kolubara", NVO CEKOR i NVO SRCE.

Predstavnici CEKOR i SRCE su ukazali na "kršenje planske dokumentacije i nepoštovanje urbanističkih planova, narušenu dinamiku preseljenja, problem sa preseljavanjem igrališta i osnovne škole", na dinamiku raseljavanja kojom je "stvorena haotična situacija i čime se stvara psihološki pritisak na preostale meštane", I dalje: "Preostali stanovnici Vreoca u okolini kopova su ostali bez redovnog snabdevanja vodom, žive uz zagađenja i redovne konfliktno situacije kao što su zapaljenje uglja, koje im narušava životnu sredinu. Situacija je teška i zbog pojave klizišta poput onog na odlagalištu u Junkovcu, na lokaciji novog groblja u Baroševcu, pogibija i povreda radnika na radu. Naveli su samovolju na terenu i opstrukciju projekta preseljenja od strane menadžmenta PD RB "Kolubara", te zloupotrebe eksproprijacije". Izvršni direktor Slobodan Mitrović se u svom odgovoru "pozvao na zapisnik sa sastanka sa rukovodstvom Mesne zajednice Vreoci i PD RB Kolubara i na to da je izdao nalog da se tempo eksproprijacije ubrza u skladu sa važećom dokumentacijom. (...) najavio je ubrzane eksproprijacije oko 200 domaćinstava u centralnom delu naselja Vreoci, po prioritetu zbog potreba napredovanja površinskog kopa Polje "D". Bankarske garancije su spremne za 98 slučajeva, a za 112 to još nije učinjeno, Postupke eksproprijacije potrebno je pokrenuti pre isteka Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci (Plave knjižice) i opšteg interesa za eksproprijaciju naselja Vreoci do kraja 2015. godine, no rok važenja datog dokumenta se mora produžiti ili doneti odgovarajući aneks kako bi se nakon toga roka mogli rešavati preostali slučajevi. Među njih spada raseljavanje naselja Kusanje". Sastanak je završen uz opštu saglasnost da će se intenzivnijom direktnom komunikacijom smanjiti mogućnosti nesporazuma. "Pored toga, kao najvažnija informacija sa sastanka ostaje najava izvršnog direktora Slobodana Mitrovića po kojoj će se Vreoci (u celosti raseliti – precrtano) raseliti u

skladu sa programskim osnovama i da će u tom cilju inicirati produženje važenja Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci (Plave knjižice) i opšteg interesa za eksproprijaciju naselja Vreoci s jedne strane, te da će intenzivirati eksproprijacije kako bi se minimalizovalo probijanje ugovorenih rokova". Iz Zapisnika se vidi da EPS ne navodi kada i na koji način će se produžiti važenje programske i planske dokumentacije i važenja opšteg interesa za eksproprijaciju.

3.11. Odgovor Zaštitnika građana

Savet MZ Vreoci obratio se Zaštitniku građana sa pritužbom na rad Opštinske uprave Gradske opštine Lazarevac u vezi problema sa kojima se žitelji MZ Vreoci suočavaju u postupku preseljenja naselja i domaćinstava. U odgovoru Zaštitnik građana utvrđuje da je "stanovnicima naselja Vreoci onemogućeno mirno korišćenje groblja (...) iako istovremeno nisu obezbeđeni uslovi za preseljenje naselja u skladu sa usvojenim zaključcima, programom i planom preseljenja". Zaštitnik građana upućuje Opštinskoj upravi Gradske opštine Lazarevac Preporuku, u kojoj se, između ostalog, navodi: "Iseljenje groblja i naselja u celini, ne treba posmatrati isključivo kroz sprovođenje utvrđenog opšteg interesa, već u svakom trenutku treba voditi računa da ostvarenje javnog interesa ne treba da bude na štetu Ustavom i zakonima garantovanih prava građana. Pri rešavanju problema treba težiti postizanju saglasnosti zainteresovanih, imajući u vidu da ni jedno rešenje ne može biti dovoljno dobro ukoliko je doneto bez saglasnosti građana, na čija se garantovana ljudska prava odnosi". U ovakvoj preporuci, Zaštitnik građana se poziva na zaključke Skupštine gradske opštine Lazarevac u kojima je "zauzet stav da iseljavanje mesta Vreoci podrazumeva iseljavanje celokupnog naseljenog mesta, kao i da ne postoji mogućnost preseljenja groblja pre jasno određenih i od strane EPS-a infrastrukturno opremljenih lokacija za preseljenje domaćinstava, gde bi bilo smešteno i groblje, a saglasno sprovedenim anketama. Takođe, zaključeno je da je treba(lo) uraditi detaljan plan sa dinamikom raseljavanja kompletnog raseljenog mesta i tačno utvrđenim rokovima za svako pojedinačno domaćinstvo".

U svom Izveštaju Zaštitnik građana konstatuje i sledeće: "Sagledavanjem priložene dokumentacije uočeno je da je rešenje kojim je 29.10.2010. godine odobreno iskopavanje i prenos posmrtnih ostataka, doneto pre nego što je, 22.12.2010. godine, pravosnažno završen postupak administrativnog prenosa parcela na kojima se nalazi groblje. Istovremeno, predstavniku mesne zajednice Vreoci, kao tadašnjem korisniku katastarskih parcela br. 1457/1 i 1457/2, na kojima je lociran deo groblja, nije omogućeno da učestvuje u postupku davanja odobrenja za iskopavanje i prenos posmrtnih ostataka". Na kraju svog dopisa, Zaštitnik građana kaže: "Ne upuštajući se u ocenu proceduralnih manjkavosti i činjenicu da je uočena nepravilna primena

materijalnih propisa kojima su regulisana razmatrana pravna pitanja, ukazuje se da probleme vezane za preseljenje mesnog groblja Vreoci ne treba rešavaju (rešavati!) isključivo na osnovu pravne argumentacije, već treba težiti njihovom suštinskom prevazilaženju. U svakom trenutku mora se imati u vidu da problemi koji su nastali zbog promene mesta prebivališta, uslova i načina života, moraju biti rešavani uz saglasnost i uvažavanje socijalno-emosivnih osećanja onih na čija se osnovna ljudska prava odnose. Stoga se ukazuje Gradskoj opštini Lazarevac i PD RB "Kolubara", d.o.o. Lazarevac, kao korisniku eksproprijacije / administrativnog prenosa da, imajući u vidu nepoštovanje utvrđene dinamike plana preseljenja mesnog groblja, predstavlja postupanje koje je suprotno načelu zaštite prava građana i principima dobre uprave. Na osnovu svih utvrđenih činjenica i okolnosti, Zaštitnik građana je utvrdio propuste u pravilnosti i zakonitosti rada Opštinske uprave Gradske opštine Lazarevac i saglasno članu 31. Stav2. Zakona o Zaštitniku građana, uputio preporuku svim učesnicima čija je saradnja neophodna radi otklanjanja uočenih nedostataka, unapređenja rada organa uprave i okončanja postupka na način koji podrazumevaju načela dobre uprave".

3.12. Intervju Ž. Stojkovića, predsednika Srpskog centra ekologije, iz Vreoca (6. juni.2013.) <http://www.pecat.co.rs/2013/06/udarnicko-pretvaranje-srbije-u-bezivotno-ruglo/>

Ž.Stojković u razgovoru upoznaje javnost sa uzrocima pokretanja klizišta iznad sela Junkovac, zbog čega je veći broj kuća srušen, domaćinstva iseljena, a poljoprivredno zemljište koje je natopljeno izlivenom jalovinom neupotrebljivo za upotrebu. Za razliku od unisonog ponavljanja u medijima da je "viša sila" kao i za poplave, kriva za izlivanje jalovine, Stojković upoznaje javnost da se izlilo jaloviše koje duže od 20 godina radi "na divlje", bez odgovarajuće projektne i izvođačke dokumentacije. "Klizište se javilo na spoljašnjem odlagalištu površinskog kopa "Polje B", koje se mimo projektne dokumentacije i bez projektnih planova zakipivalo u zoni drugog površinskog kopa "Polje D", u čijem podnožju se nalazi selo Junkovac. Od 27. maja počelo je da kliza nekoliko miliona kubnih metara zemlje prema domaćinstvima prouzrokujući geomehaničku nestabilnost tla. Odlagalište otkopane zemlje – jalovine, suprotno svim tehničkim propisima i tehnologiji rudarskih radova podignuto je na visinsku kotu od 200 metara u odnosu na početnu poziciju pre deponovanja, ugrozivši time deo naselja Junkovac koji je najbliži odlagalištu". (...) "Razmere katastrofe su neopisive. Kuće su oštećene i nebezbedne za život. Radi se ubrzana evakuacija stanovništva. Sve ovo je veoma iznenadno i bolno s obzirom da

je reč o prisilnom raseljavanju. Ljudi su zatečeni, očajni i izgubljeni i ne predočava im se jasan i sveobuhvatan plan za rešenje nastale situacije".

3.13. "Kuća moja pređi na drugoga". Nikola Perušić. 02.02.2015.

Pored brojnih otvorenih pitanja vezanih za postupak eksproprijacije i praksu raseljavanja u Srbiji, autor N. Perušić skreće pažnju na neregulisan status bespravno izgrađenih objekata u postupku eksproprijacije. Kako se iz dopisa pet nevladinih organizaciji vidi (vidi pod 4.4.), u postupku raseljavanja na području Kolubarskog lignitskog basena, objekti izgrađeni bez dozvole se ne obuhvataju eksproprijacijom, i pored toga što je odlukom Vlade Republike Srbije priznat status bespravnih objekata izgrađenih do 2007. godine. Svetska banka i Evropska banka za obnovu i razvoj u svojim propozicijama koje se odnose na socijalne i ekološke standarde prilikom izgradnje infrastrukturnih, rudarskih i drugih objekata pod okriljem "tzv. opšteg/javnog interesa, izričito obavezuju države kojima daju finansijske podrške (krediti, zajmovi...) da bespravno izgrađene objekte tretiraju na istovetan način kao i objekte izgrađene sa urbanističkom i građevinskom dozvolom. U ovom tekstu, N.Perušić se poziva na analizu prakse raseljavanja u Srbiji koju je uradila Tamara Gulka, pravnica Centra za ekologiju i održivi razvoja (CEKOR). U istaživanju T. Gulka ukazuje na nepostojanje nekoliko važnih mehanizama u Zakonu o eksproprijaciji Republike Srbije i drugim relevantnim zakonima, kao što su: uspostavljanje efikasnog žalbenog mehanizma, uspostavljanje obavezujućih i efikasnih procedura za monitoring i praćenje implementacije i izveštavanje o implementaciji projekta, obaveštavanje javnosti, konsultacije i učinkovita saradnja sa građanima čija imovina je predmet eksproprijacije.

T. Gulka i N. Perušić s razlogom ukazuju da dolazak investitora iz zemalja koje ne uvažavaju pravila i praksu međunarodnih finansijskih institucija (na primer, Evropska investiciona banka, Evropska banka za obnovu i razvoj, Svetska banka) prethodi pogoršanju ljudskih i imovinskih prava građana kojima će imovina biti eksproprijisana i navode primer nove termoelektrane u Kostolačkom lignitskom basenu, koja će se graditi sredstvima Kineskog kredita.

Analiza koju je uradila T. Gulka ukazuje na brojne probleme prilikom eksproprijacije i raseljavanja stanovništva u Kolubarskom lignitskom basenu. Između ostalog ona navodi (preuzeto iz Perušić):

- Navodni nedostatak sredstava predviđenih za eksproprijaciju. Kažemo "navodni" zato što je proces širenja kopova bio praćen brojnim korupcionaškom aferama

prilikom eksproprijacije (od kojih ni jedna do sada nije sudski okončana), i odlivanjem novca u druge pravce;

- Nepoštovanje rokova za preseljenje i završetak postupka eksproprijacije i iseljenja naselja (odnosno delova naselja);

- Nepridržavanje propozicija i obaveza utvrđenih u planskoj dokumentaciji.

- Nasumično i iznuđeno iseljenje jednog broja domaćinstava zbog približavanja kopa njihovim kućama i imovini, bez prethodno završene procedure usvajanja planova i završetka procesa eksproprijacije.

3.14. Afera "Kolubara": Mučke sa zemljištem (10. februar 2011).

"Za razliku od povlašćenih državnih funkcionera, "obični" građani ne samo da nisu pošteno obeštećeni nego je nekoliko stotina Lazarevčana baš zbog zloupotreba vezanih za eksproprijaciju završilo na sudu". Advokat Predrag Savić za Kurir kaže da su građani podneli više od hiljadu postupaka pred upravnim organima opštine, Upravnim sudom i Ministarstvom finansija. "Suština je u tome da opština i "Kolubara" u dogovoru obaraju vrednost parcela običnih građana, a povlašćenim državnim funkcionerima plaćaju i po nekoliko miliona evra za okućnice. Konkretno, ar placa uz Ibarsku magistralu plaća se 100 evra, iako mu je realna cena veća od 500. Većina lokalnih tajkuna izgradila je restorane i objekte 2009. znajući da će biti eksproprijacije, dok obične građane gone zbog navodne bespravne gradnje, ruše im šupe, koševе i pomoćne zgrade izgrađene pre 20 godina" – tvrdi Savić. U EPS tvrde da do sada nisu utvrdili zloupotrebe vezane za eksproprijaciju, kao i da otkup zemljišta nije bio tema nedavno usvojenog izveštaja EPS o "Kolubari".

3.15. Reportaža iz sela Zeoke ((Ne)eksproprijacija u Kolubari: Meštani će od rušenja braniti svoje kuće životima., Telegraf.rs)

Selo Zeoke je predviđeno za izmeštanje, a prema planu domaćinstvima je trebalo ponuditi i obezbediti preseljenje u novo naselje Kusadak. Prve eksproprijacije su započete 1984. godine. Do sada je eksproprijsano 57 kuća/okućnica/domaćinstava, a u selu je ostalo još 140 kuća/domaćinstava. Prema navodima iz lista Telegraf, jedan broj domaćinstava je potpisao ugovore, dobio nadoknadu i iselio se. Navodno je među meštanima napravljen razdor, jer je imovina vrednovana prema različitim kriterijumima. Prema rečima sagovornika, postoje različiti aršini u procenjivanju vrednosti imovine. Domaćinstva koja nisu prihvatila ponuđenu ekspropriacionu cenu nalaze se pred površinskim kopom koji se svakodnevno približava. Njihove kuće su ispucale.

4. Zapisnici Odbora za praćenje preseljenja naselja Vreoci i Odbora za preseljenje groblja iz naselja Vreoci

Osnovni zadatak Odbora za praćenje preseljenja Vreoca je da prati i kontroliše primenu *Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci* u pogledu uslova i načina preseljenja, *Programa preseljenja naselja Vreoci* i *Plana generalne regulacije za naselje Vreoci*.

Odbor će posebnu pažnju posvetiti praćenju blagovremene realizacije sledećih aktivnosti: (*Plan generalne regulacije za naselje Vreoci – Program preseljenja Vreoca*, str. 20)

- Donošenje planskih dokumenata (...):
- Priprema i uređenje lokacija za organizovano preseljenje domaćinstava i groblja;
- Ostvarenje planirane dinamike preseljenja naselja i groblja;
- Funkcionisanje komunalnih i drugih javnih objekata i službi u toku sprovođenja preseljenja;
- Utvrđivanje opšteg interesa i sprovođenje postupka eksproprijacije nepokretnosti u Vreocima:
- Sklapanje ugovora i isplata predujma vlasnicima nepokretnosti;
- Razmatranje mogućih nesaglasnosti i arbitriranje u sporovima sa ciljem da se sporovi rešavaju dogovorno.

Odbor će aktivno učestvovati u izboru lokacija za izmeštanje javnih naseljskih objekata (osnovne škole, dečije ustanova, sportski tereni), prostora za rad mesnih udruženja i sportskih društava i dr., da bi se njihov rad održao i nakon preseljenja naselja.

Odbor za preseljenje će se starati o informisanju građana o svim postupcima i procedurama u postupku preseljenja i upućivati građane na nadležne organe radi pravne i druge stručne pomoći i tumačenja prava i obaveza.

Održano je 12 (?) sednica Odbora za praćenje preseljenja naselja Vreoci.

Autorka ovog Izveštaja dobila je zapisnike sa 1, 2, 3,7, 8,9 i 12 sastanka odbora za preseljenje (nedostaju zapisnici sa 4,5,6,10, 11 sastanka).

Među temama koje su bile na dnevnom redu neke od sednica Odbora a koje su relevantne za ovaj Izveštaj posebno izdvajamo sledeće:

Potreba poboljšanja osnovnih uslova života u Vreocima i funkcionisanja naselja do konačnog preseljenja. Ova tema bila je na dnevnom redu **7 sednice** Odbora (vodosnabdevanje, putna mreža, odvoženje smeća, OŠ "D. Đurđević", dinamika preseljenja); **8. sednice** , 29.06.2010 (vodosnabdevanje, putna mreža, odvoženje šljake deponovane pored taložnika, zapošljavanje nezaposlenih lica u Vreocima); **9. sednice** , 18.08.2010 (vodosnabdevanje, putna mreža, OŠ "D. Đurđević"; **12 sednice**, 21.02.2012. godine (funkcionisanje javnih službi: u Zaključku se kaže: "RB "Kolubara" je u obavezi da do završetka preseljenja naselja Vreoci podržava rad i funkcionisanje javnih službi i udruženja građana u skladu sa Programom preseljenja, kao i rad mesne zajednice...".

Problemi oko (dinamike) preseljenja: Na **3 sednici** (08.06.2010) predsedavajući Odbora je dao podatak da su do tog trenutka sa oko 400 domaćinstava sklopljeni ugovori. Iz Zapisnika sa 3 sednice saznajemo da je došlo "do blokade rada Odbora posle sprovođenja zaključaka MZ Vreoci" i navedene su aktivnosti koje "bi trebalo sprovesti od strane svih nadležnih kako bi Odbor nastavio sa radom". Na **12 sednici** (21.02.2012.) "prihvaćena je Informacija Službe za eksproprijaciju (5-21-3349 od 20.02.2012) o dosadašnjem toku postupka preseljenja naseljenog mesta Vreoci", i zaključeno je da "Radi sprovođenja utvrđenih obaveza u preseljenju naselja Vreoci neophodno je da nadležne službe učesnika – GO Lazarevac i RB "Kolubara" sačine Informaciju koja će sadržati detaljnu analizu eksproprijacije preostalih nepokretnosti u KO Vreoci, utvrđene probleme, predlog mera i dinamiku rešavanja. Navedena Informacija će biti razmatrana na narednoj sednici Odbora".

"Očigledno kašnjenje u provođenju utvrđenih aktivnosti na preseljenju", Predlog da RB "Kolubara" odredi jednog zaposlenog koji će u kancelariji MZ vršiti administrativne poslove u vezi eksproprijacije; Data je informacija da je "RB "Kolubara" do sada podnela 213 dopuna predloga za eksproprijaciju, održano je 189 rasprava pred organom uprave, doneto 81 rešenje o eksproprijaciji od kojih je 68 pravosnažno, zaključena 3 delimična i 11 konačnih sporazuma o naknadi. Sa vlasnicima nepokretnosti je zaključeno 107 Ugovora o uslovima preseljenja a isplate predujma vrše se u ugovorenim rokovima". Na istoj sednici, međutim, predstavnici MZ Vreoci pored brojnih problema (loša informisanost i nepoverenje građana u postupku preseljenja, rokovi za okončanje eksproprijacije, valjanost ortofoto snimka, gruba procena nepokretnosti, sudska overa) posebno su "istakli činjenicu da se sa preseljenjem kasni 2 godine i da su sve dalje aktivnosti zbog toga prolongirane". (**7 sednica**, 24.04.2010). Odbor je na **8. sednici** (29.06.2010.) zatražio

od MZ Vreoci da "u što kraćem roku dostavi Odboru u pisanoj formi obrazloženje i činjenice za sledeće tvrdnje: "pogrešan pristup predstavnika pravne službe RB "Kolubara" u interpretaciji pravnog smisla, potreba i prava građana u primeni Zakona o eksproprijaciji", "Stručni pravni tim MZ Vreoci je evidentirao niz ogromnih propusta i kršenja postojećih zakona", a od RB "Kolubara" informaciju o pripremi lokacija za organizovano preseljenje (...) sa posebnim osvrtom na razloge zbog kojih građani odbijaju zaključenje Ugovora ili se protive postupcima eksproprijacije u skladu sa Programskim osnovama i tvrdnje iznete u predmetnom dopisu MZ o neispunjenim obavezama RB "Kolubare" i zakonitosti sprovedenih postupaka".

Problemi oko preseljenja groblja. Čini se kao da je tema izmeštanja groblja u Vreocima bila najčešća na sastancima Odbora, što na neki način potvrđuje iznete sumnje sagovornika u fokus-grupama, da je primarni interes Učesnika u realizaciji bilo zaposedanje dela basena ispod mesnog groblja. Tema izmeštanja groblja se nalazi u Zapisnicima sa 1,2, 3, 7, 8, 9, 12 sednice Odbora.

Razmatranje i predlozi za rešavanje konkretnih problema pojedinačnih građana: (7 sednica, 8 sednica)

Podaci o broju sklopljenih ugovora i raseljenih domaćinstava: (3 sednica- Predsedavajući je upoznao prisutne da su do tog trenutka "sklopljeni" ugovori sa oko 400 domaćinstava; 7 sednica – prema informacijama nadležne službe RB "Kolubara" do tog datuma je podneto: 213 dopuna predloga za eksproprijaciju, održano 189 rasprava pred organom uprave, doneto 81 rešenje o eksproprijaciji od kojih je 68 pravosnažnih, zaključena 3 delimična i 11 konačnih sporazuma o naknadi. Sa vlasnicima nepokretnosti je zaključeno 107 ugovora o uslovima preseljenja a isplate predujma vrše se u ugovorenim rokovima.

Dana **12.04.2012.** godine, održan je sastanak predstavnika RB "Kolubara" i MZ Vreoci, na kome je razmatran "predlog Protokola o saradnji i realizaciji projekta preseljenja naselja i groblja Vreoci" (čija izrada je dogovorena na sastanku 8.03.2012). Iz Zapisnika vidimo da su na "predlog Protokola" dati sledeći komentari:

- RB "Kolubara" nije ispunila preuzete obaveze u oblasti zaštite životne sredine, zaposlenja lica iz Vreoca, finansiranje rada MZ, izmeštanje mesnog groblja, da su u postupanju kršena ljudska prava i obezvređivana imovina, snabdevanje vodom...
- Naknada za infrastrukturne objekte, kritike u vezi broja i izmeštanja grobnih mesta,

- Problemi u preseljenju izazvani orto-foto snimkom, postupanje građevinske inspekcije, nepoštovanje Zakona o planiranju i izgradnji u odnosu na cenu zemljišta, zapošljavaju se građani iz naselja van Kolubarskog lignitskog basena, pojava klizišta,
- Zahtev da se definiše lokacija "Petka",
- Protokol utvrđuje rokove samo za MZ Vreoci a ne i za druge učesnike,
- Da je lokacija "Rasadnik" aktivirana, iako nije postojalo interesovanje za tu lokaciju i za lokaciju novog groblja,
- Da RB "Kolubara" "medijski objavi pribavljanje i uređenje zemljišta na lokaciji "Petka" – 80 hektara, gde bi se preselila domaćinstva koja su Programom preseljenja predviđena za poslednji termin kao i objekti od opšteg značaja".

Na istom sastanku, u odgovoru na iznete primdbe, pomoćnik direktora RB "Kolubara" je "istako da RB "Kolubara" izvršava svoje obaveze iz projekta preseljenja a da je zbog postupanja MZ Vreoci (prekid saradnje) potrebno definisati međusobne odnose iz domena nadležnosti, što bi se regulisalo predmetnim protokolom; da se obezbedi garancija da će se određeni broj preseliti u "Petku" kako bi se opravdalo ulaganje za pribavljanje i uređenje te lokacije; da su zaključeni ugovori o finansiranju rada ambulante i FK "Turbina", predstavnici EBRD banke su obišli lokaciju za preseljenje naselja i groblja, i da je potpisivanje predmetnog protokola polazana osnova za rešavanje većine iznetih pitanja".

5. O kontraverzama oko obezbeđivanja lokacije(a) za organizovano preseljenje i posebne naknade vlasnicima koji se opredele za individualno preseljenje

Jedna od obaveza u postupku preseljenja Vreoca i drugih naselja (ili delova naselja) bilo je **formiranje lokacija za organizovano/kolektivno preseljenje**. Iz raspoložive dokumentacije može se uočiti evidentnost oprečnih stanovišta o ovoj temi između MZ Vreoci, kao predstavnika najvećeg naselja koje se preseljava i RB "Kolubara", kao jednog od korisnika eksproprijacije.

U Informaciji o lokacijama za organizovano preseljenje vlasnika ekspropriisanih nepokretnosti u KO Vreoci, koju je RB "Kolubara" uputio (1-4.9-6438/2, od **10.08.2010. godine**) Odboru za praćenje preseljenja naselja Vreoci, na zahtev Odbora od 29.06.2010. godine, navodi se: da je Programskim osnovama za preseljenje naselja Vreoci (...) utvrđena obaveza učesnika (JP EPS, RB "Kolubara" i GO Lazarevac) da za organizovano preseljenje domaćinstava naselja Vreoci obezbede odgovarajući broj građevinskih parcela na sladećim lokacijama u

Lazarevcu: "Kusadak", "Rasadnik", OŠ "Knez Lazar" i "Severna magistrala". Za lokaciju "Rasadnik" se kaže da je RB "Kolubara" pribavila zemljište od GO Lazarevac, da je formirano oko 140 građevinskih parcela, da je cela lokacija infrastrukturno opremljena sa oko 70%; da je oko 50 građevinskih parcela u potpunosti opremljeno za izgradnju, te da se 13 vlasnika iz Vreoca ugovorom o uslovima preseljenja opredelilo za dodelu parcele na toj lokaciji (15 građevinskih parcela dodeljeno je preseljenim vlasnicima nepokretnosti iz Cvetovca). Za lokaciju "Severna magistrala" urađen je urbanistički plan kojim je formirano 10 građevinskih parcela. Za lokaciju OŠ "Knez Lazar" ugovorena je izrada planskog akta. Za lokaciju "Kusadak" nije bilo zainteresovanih građana. Na kraju Izveštaja se dodaje: "Pitanje dodele parcela vlasnicima eksproprisanih nepokretnosti još uvek nije rešeno iako je RB "Kolubara" pravovremeno pokrenula postupak preko resornog ministarstva i drugih institucija za rešavanje istog".

U Izveštaju o realizaciji projekta preseljenja naselja Vreoci, koji je RB "Kolubara" (2-01-6986, od **14.10.2010. godine**) uputila Gradskoj opštini Lazarevac, Savetu MZ Vreoci i Odboru za praćenje preseljenja naselja Vreoci, navodi se da "za organizovano preseljenje na lokaciju "Rasadnik" prema zaključenim ugovorima izjasnilo se do sada 14 vlasnika eksproprisanih nepokretnosti". U istom dopisu se navodi da se **"osnovano može zaključiti da je RB "Kolubara" ispunila svoje obaveze u odnosu na upućivanje ponude svim domaćinstvima Vreoca za preseljenje"**.

U dopisu RB "Kolubara" (**23.04.2011.**), kao obaveštenje o informaciji od javnog značaja, navodi se da je "za uređenje lokacije za raseljavanje ("Rasadnik") u dosadašnjem periodu utrošeno 893.322.284 dinara (oko 9 miliona evra računato po kursu od 100 RSD), a za uređenje novog groblja "Lazarevac 2" 680.335.568 dinara (odnosno oko 6,8 miliona evra, računato po istom kursu). U odgovoru se tvrdi da su lokacije za preseljenje naselja Vreoci utvrđene Programom preseljenja, a na osnovu rezultata ličnog izjašnjavanja građana od kojih se ukupno 67 izjasnilo za organizovano preseljenje, a da je "ponuda lokacija građanima Vreoca za organizovano preseljenje naselja ("Rasadnik", OŠ "Knez Lazar", "Kusadak" i "Severna magistrala" i za organizovano izmeštanje mesnog groblja ("Lazarevac 2 – Šopić") utvrđena u Programskim osnovama, čiji tekst je pre usvajanja usaglašen sa Savetom MZ (Protokol br. 36041 od 06.11.2007. godine)".

Mesna zajednica Vreoci (01-281/1, od **19 maja 2011**) u dopisu generalnom direktoru RB "Kolubara", obaveštava da se kasni "u obezbeđivanju lokacije za kolektivno preseljenje naselja, na koju bi bili izmešteni objekti javnih funkcija od

opšteg značaja (...)", da se "Savet MZ Vreoci na osnovu odluka zbora građana i preliminarne ankete tokom javnih rasprava 2006., 2007., i 2008. godine ogradio od izgradnje novog groblja 'Lazarevac 2' i lokacije 'Rasadnik', s obzirom da iste ne odgovaraju potrebama građana Vreoca, a što je vreme pokazalo – malom, gotovo nikakvom zainteresovanošću", i da je u "Primedbama na plan generalane regulacije za naselje Vreoci (19.11.2008.) od strane MZ Vreoci **jasno iskazan zahtev za obezbeđivanje lokacije "Petka", a u smislu prostora za novo naselje Vreoci**". U dopisu se dodaje: "Kako se o navedenim lokacijama (novo groblje 'Lazarevac 2' i 'Rasadnik') govori da su izgrađene za potrebe preseljenja naselja Vreoci, ovim putem vam takođe dostavljamo pismene primedbe kojima smo se ogradili od istih, a čija izgradnja nije bila u cilju realnih potreba naših građana". Dalje se kaže: "Zbog toga što obaveza (iz u naslovu navedenih planskih akata i dokumenata) o izgradnji novog naselja za preseljenje još uvek nije realizovana, došlo je do problema u sprovođenju započetih postupaka eksproprijacije, kao i odbijanja mnogih građana da započnu postupak eksproprijacije pre obezbeđivanja i infrastrukturnog opremanja lokacije za preseljenje naselja. (...) ovim putem od Vas zahtevamo da u skladu sa ovlašćenjima i preuzetim obavezama iz planskih akata i projektne dokumentacije HITNO OBEZBEDITE lokaciju "Petka" na kojoj bi se pristupilo izgradnji infrastrukture novog naselja Vreoci, u skladu sa realnim potrebama i iskazanom voljom naših građana".

Iz Zapisnika sa **12. sednice** Odbora za praćenje preseljenja naselja Vreoci (21.02.2012.), u trećoj tački dnevnog reda su navedeni podaci iz Službe za eksproprijaciju br. 5-21-3349 od **20.02.2012.** godine, da je u "dosadašnjem postupku preseljenja naseljenog mesta Vreoci na lokaciji "Rasadnik" do sada dodeljeno 16 placeva vlasnicima iz Vreoca a 9 vlasnika je izabralo parcelu, a za kop Veliki Crljeni 20 sporazuma je zaključeno a 5 vlasnika je izabralo parcelu na toj lokaciji. Usvojen je Zaključak kojim se "predlaže RB "Kolubara" da putem javnog oglasa pozove zainteresovane građane Vreoca koji se preseljavaju da se u roku od mesec dana od dana objavljivanja oglasa izjasne o nameri za dodelu građevinske parcele na lokaciji "Rasadnik" (oko 70 slobodnih parcela za stanovanje i 13 parcela za komercijalne sadržaje) i da se nakon toga donese odluka o daljem raspolaganju ovim parcelama koje su u potpunosti komunalno opremljene", i kojim se "predlaže RB "Kolubara" da sa JP Direkcija Lazarevac ubrza aktivnosti na izgradnji komunalne infrastrukture na lokaciji "Severna magistrala" (...) kako bi se parcele na toj lokaciji dodeljivale u postupku eksproprijacije zainteresovanim vlasnicima čija se imovina ekspropriše u KO Vreoci – preduzetnicima koji se bave uslužnim, pre svega zanatskim delatnostima".

O planiranim obavezama u ostvarivanju programa preseljenja, govori avgusta 2013. godine predsednik Mesne zajednice Baroševac: "Sa "Kolubarom" je potpisan Sporazum o sprovođenju programa preseljenja dela naselja Baroševac, kojim je predviđena izgradnja objekata koji su neophodni i služe za poboljšanje života građanima koji ostaju da žive u Baroševcu. Prema ovom dokumentu, planiran je završetak radova na novoj školi, rekonstrukcija centralne saobraćajnice, vodovodne mreže i objekata, kao i uređenje naselja "Jelav" koje je namenjeno za naseljavanje raseljenih lica. Takođe, planirani su radovi na kišnoj kanalizaciji, kao i opremanje novog mesnog groblja na lokaciji "Petkovača" – kaže Nikolić. (Intervju sa Zoranom Nikolićem, predsednikom mesne zajednice Baroševac, 29 avgust 2013, Srbija, Energetika, Na obodima površinskih kopova RB Kolubara. Menja se lice naselja Baroševac)

Posebnu konfuziju izazivaju obaveštenja (tumačenja, interpretacije, objašnjenja...) o **pravima na (modalitete) naknade za domaćinstva koja je opredele za organizovano preseljenje i domaćinstva koja se opredele za individualno preseljenje**. U **Izveštaju Komisije veštaka (januar 2008. godina)**, formirane rešenjem predsednika gradske opštine Lazarevac, nakon obavljenog uviđaja, se navodi sledeće: "(...) da su prema Programu radova, globalne dinamike i aproksimativne vrednosti troškova na uređivanju lokacija "Rasadnik" i "Kusadak", ukupni troškovi pripremanja i opremanja građevinskog zemljišta za naselje "Rasadnik" (...) odnosno 47.186,00 EUR po domaćinstvu (u poglavlju "Nalaz" istog dokumenta: "merodavni troškovi uređivanja građevinskog zemljišta iznose 43.019 EUR po domaćinstvu"), odnosno za naselje "Kusadak" (...) 33.364,00 EUR po domaćinstvu. U istom Izveštaju Komisije veštaka, u tački 2 Zaključka je navedeno sledeće: Prema kapacitetima naselja Rasadnik i Kusadak, veći broj domaćinstava iz naselja Vreoci **moraće da se preseli pod uslovima individualnog preseljenja odnosno samostalno da snosi troškove uređivanja građevinskog zemljišta koje pribavlja**"(podvukla K.P.). U poglavlju Izveštaja pod naslovom Uviđaj, u alineji 10 stoji: "da su prema tački 28. Predloga dokumenta o uslovima preseljenja utvrđeni pariteti za obračun vrednosti jedinice površine građevinskog zemljišta i neizgrađenih lokacija podobnih za gradnju u Vreocima i na lokacijama ponuđenim za mesto organizovanog preseljenja i da se primenom ovih pariteta utvrđuje vrednost zemljišta koje se nudi u zamenu za odgovarajuću vrednost nepokretnosti u Vreocima ranijem sopstveniku u slučaju organizovanog preseljenja". Iz Izveštaja Komisije može se razumeti da su domaćinstva koja se odluče za individualno preseljenje u nepovoljnijem položaju jer "samostalno snose troškove uređivanja građevinskog zemljišta", što je u kontradikciji sa stavom iz alineje 10 istog Izveštaja o utvrđenim paritetima u slučaju zamene zemljišta prilikom organizovanog preseljenja. Drugim rečima, u slučaju organizovanog preseljenja, vlasnik takođe snosi troškove nabavke

novе lokacije, tako što razmenjuje eksproprisanu lokaciju sa novom lokacijom i za toliko mu se umanjuje vrednost eksproprisanе imovine.

Dodatnu konfuziju u vezi prava na ostvarivanje (modaliteta) naknade za uređenje građevinske parcele nalazimo i u dokumentu: *Smernice za primenu Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci, objašnjenja korišćenih izraza i komentar pitanja građana*, koji su potpisali predsednik Gradske opštine Lazarevac (13/2008-K, od 11.01.2008) i direktor RB "Kolubara" (756, od 11.01.2008). Na str. 4 ovih *Smernica* piše sledeće: "Prilikom utvrđivanja naknade za eksproprisanе nepokretnosti, ranijim sopstvenicima građevinske parcele i glavnog stambenog objekta sa prebivalištem u Vreocima na dan 1. jula 2007. koji se opredele za individualno preseljenje van lokacija koje uređuje RB Kolubara uračunaće se u naknadu i troškovi pribavljanja i opremanja građevinske parcele polazeći od izveštaja Komisije veštaka broj 2007/2007-k (GO Lazarevac) i broj 34663 (PD RB Kolubara) od 25.10.2007. a u iznosu od 2.421.323,00 dinara, kako bi se izjednačili raniji sopstvenici nepokretnosti sa stalnim prebivalištem u Vreocima, bez obzira da li se odluče za organizovano ili individualno preseljenje". Navedena suma pretvorena u evre po kursu od 0,80 evra za 100 RSD iznosi oko 30.000 evra. Odmah iza citiranog pasusa, u paragrafu pod naslovom Način obračuna vrednosti zemljišta stoji: "Koeficijenti dati u Programskim osnovama odražavaju odnose procenjenih tržišnih vrednosti zemljišta u različitim zonama u Vreocima i paritete za razmenu sa zemljištem na lokacijama koje su određene za mesta preseljenja. Postupak procene metodološki je uređen sa ciljem da se omogući primena jedinstvenih kriterijuma za dva različita zadatka: procenu vrednosti zemljišta koje će biti predmet buduće eksproprijacije i **utvrđivanje umanjenja ukupne vrednosti nepokretnosti za vrednost nove građevinske parcele**" (podvukla K.P.)

Potvrdu da se radi o zameni građevinske parcele na osnovu utvrđene paritetne vrednosti zemljišta za domaćinstva koja se opredele za organizovano preseljenje, nalazimo i u *Nalogu za postupanje u predmetima eksproprijacije*, koje je potpisao direktora RB "Kolubara" Vladan Jovičić (RB "Kolubara", br. 10884 od 31.03.2008. godine), u kome se kaže: "S obzirom na činjenicu da su uslovi preseljenja i elementi za utvrđivanje vrednosti zemljišta jasno utvrđeni u Programskim osnovama za celokupnu KO Vreoci, nalažne (nadležne ? – KP) stručne službe će u postupcima utvrđivanja naknade za eksproprisanе vrednosti primenjivati uslove iz Programskih osnova u pogledu: (...) da se primenom ovih pariteta utvrđuje vrednost zemljišta koje se nudi u zamenu za odgovarajuću vrednost nepokretnosti u Vreocima ranijem sopstveniku u slučaju organizovanog preseljenja". U nastavku ovog dopisa, iza navedenog pasusa, u četvrtoj alineji, međutim, stoji i ovo: "naknade troškova pribavljanja i opremanja građevinske parcele van lokacije koje obezbede i urede JP

EPS i RB "Kolubara", a po osnovu Izveštaja Komisije veštaka broj 207/2007.K (GO Lazarevac) i broj 34663 (PD RB "Kolubara") od 25. oktobra 2007. godine. (Istovetne odredbe nalazimo i u dopisu JP EPS (dr Vladan Đorđević) upućenom RB "Kolubara", Sprovođenje postupka eksproprijacije – uputstvo za postupanje (I-200/6-08, od 27 marta 2008).

Iz raspoložive dokumentacije sledi da postoji "naknada za komunalno opremanje i pripremu zemljišta za gradnju", koja je nuđena domaćinstvima koja se opredele za individualno preseljenje. Prema rečima Branka Jovanovića, pomoćnika direktora RB "Kolubara" za opšte, pravne i kadrovske poslove (izvor: "Plan za ovu godinu neće biti ostvaren. Eksproprijacija u RB Kolubara", List "Kolubara", 29 septembar, 2008) "Vlasnici nepokretnosti koji hoće individualno da sele i "imaju rešenje o eksproprijaciji, stiču pravo na naknadu od 30.000 evra za komunalno opremanje i pripremu zemljišta za gradnju". I dalje: "Uslovi za dobijanje ove naknade su da su vlasnici nepokretnosti zemljišno-knjižni, da su upisani u javnim knjigama i da su na dan 1 jula 2007. godine imali prebivalište u Vreocima. Time se sprečavaju deobe domaćinstava, promene vlasništva i druge spekulativne radnje. Naknada se isplaćuje posle akontacije".

Prema dopisu Olivera Ninković, ovlašćenog lica za postupanje po zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja (2-01-465 od 27.01.2014.), "na teritoriji opštine Lazarevac naknada **troškova za individualno pribavljanje i opremanje građevinske parcele** u cilju **individualnog preseljenja van lokacija, koje uređuju i obezbeđuju** JP "Elektroprivreda Srbije" i RB "Kolubara" d.o.o. Lazarevac u iznosu od **30.000 evra**, isplaćena je za **235 domaćinstava** na području KO Vreoci". (Podvukla K.P.) (O kontraverzama u vezi isplate ove druge kategorije naknade vidi i u poglavlju 6.4. ovog Izveštaja)

6. Saznanja dobijena tokom fokus-grupnih razgovora

U sklopu prikupljanja podataka sa terena, održana su tri fokus-grupna razgovora sa građanima Vreoca i Baroševca, nekoliko obilazaka terena, kao i razgovor u jednoj od advokatskih kancelarija kojima se građani, čija movina je predmet eksproprijacije, obraćaju radi zaštite svojih imovinskih prava u sudskom postupku. (datumi terenskog obilaska su: 12.02. 2015; 5. i 7. i 13. 05. 2015; 19.05.2015). Ukupno je u razgovorima u okviru fokus grupa učestvovalo 15 građana, a sa još nekoliko građana je razgovarano tokom terenskog obilaska.

Izveštaj o razgovorima u fokus-grupama je organizovan prema osnovnim temama o kojima je razgovarano.

6.1. Upoznatost sa odredbama iz Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci (tzv. Plava knjiga) i odredbama iz planova generalne regulacije za naselja koja se u celosti ili delimično izmeštaju

Prema rečima sagovornika iz Vreoca, svako domaćinstvo je dobilo po jedan primerak POV odnosno *Plave knjige*. Sagovornici, međutim, smatraju da sama knjiga nije bila dovoljna da većina građana razume šta je Program preseljenja, šta je Plan generalne regulacije kao ni neke druge odredbe koje utvrđuju obaveze korisnika eksproprijacije (Učesnika u realizaciji), na jednoj strani, niti da dobiju jasnu predstavu o obavezama i pravima vlasnika imovine i stanovništva, na drugoj. "Nije dovoljno objašnjeno kakav je to dokument i koja je njegova svrha. Većini je sadržaj tog dokumenta bio i ostao apstraktan". Treba imati u vidu da je planski projekat preseljenja Vreoca bio prvi takav u Srbiji i da se bitno razlikovao od prethodnih praksi preseljavanja i u samom Kolubarskom lignitskom basenu. Sagovornici su posebno istakli da su znatne teškoće u razumevanju *Plave knjige* imali stariji ljudi. Među primerima nedovoljnog razumevanja naveden je tzv. avans, način procene visine avansa i konačnog obračuna.

Sagovornici ističu formalizovan pristup Učesnika u postupku eksproprijacije u odnosu na građane u lokalnoj zajednici, veoma slabu spremnost na saradnju i na vođenje procesa iseljavanja naselja Vreoci kao zajedničku aktivnost koja mora biti organizovana na takav način da obezbedi ispunjenje prava i interesa obeju strana: građana i vlasnika imovine na jednoj strani, i korisnika eksproprijacije na drugoj.

U POV i drugim planskim dokumentima posvećena je, s dobrim razlozima, značajna pažnja, obavezi saradnje sa građanima u naseljima koja se u celini ili jednim delom raseljavaju i izveštavanju javnosti. (poglavlja: Izveštavanje javnosti) (vidi: paragrafi 2.1; 2.2; 2.4 ovog Izveštaja) Tu se posebno naglašava da je "bitan činilac u tom procesu (procesu preseljenja naselja i izmeštanja mesnog groblja) pravovremen i kontinuiran odnos sa javnošću kroz sledeće oblike: organizovanje skupova građana u naselju Vreoci; Izveštavanje preko elektronskih medija; Objavljivanje aktuelnih informacija u novinama i biltenima, i Pružanje saveta, pravne i druge pomoći stanovnicima Vreoca".

Razlog za definisanje ovakvih obaveza u odnosima sa građanima i vlasnicima imovine nije bio bez opravdanog razloga. S jedne strane, ove propozicije su operacionalizacija obaveza koje je Republika Srbija unela u svoj pravni sistem ratifikacijom nekoliko ključnih međunarodnih dokumenata koji se odnose na ljudska i imovinska prava građana (Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Evropska konvencija o ljudskim pravima...). S druge strane, izrada *Programskih osnova* imala je za cilj da jasno predoči

prava i obaveze kako korisnika eksproprijacije, tako i vlasnika nepokretnosti i stanovnika Vreoca u procesu preseljenja, naročito imajući u vidu da je neophodno sistematizovati i jasno definisati sve ključne elemente u postupku preseljenja.

6.2. Procena vrednosti imovine

Prema izjavama sagovornika, nisu organizovani skupovi na kojima bi građani pravovremeno i na sistematski način bili obavestavani kako će se i na osnovu kojih kriterijuma i parametara procenjivati vrednost imovine. Postupak procene vrednosti imovine nije bio zasnovan na vidljivim i javno verifikovanim kriterijumima i parametrima.

Sagovornici kažu da su se o načinu procene vrednosti imovine obavestavali neformalnim kanalima i inicijativama, od komšija/sugrađana koji su prošli kroz takav postupak prilikom raseljavanja Velikih Crljena i drugih lokacija u basenu. "Od institucija koje su glavni učesnici u postupku preseljenja – a to su Opština i RB "Kolubara" – niko nas ni o čemu nije obavestavao". Prva zvanična obavestjenja su dobijali tek kada su započinjani postupci pozivanja pojedinačnih vlasnika, a oni (vlasnici) su tada "bili izloženi na milost i nemilost pravne službe RB "Kolubara", koja je obično radila protiv građana i porodice, a u korist pribavljanja koristi za korisnika eksproprijacije". Obaveštavanje o načinu na koji će se procenjivati vrednost imovine nije bilo ni javno, ni organizovano niti sistematično. Procena vrednosti imovine i zaključivanje pojedinačnih ugovora se odvijala u trouglu: korisnik eksproprijacije – pravnik koji je zastupao korisnika eksproprijacije i pojedinačni građanin/vlasnik. Jedan od sagovornika kaže da je "vrlo malo ljudi znalo da imaju pravo da se odupru predlozima pravnika, i da su zaključivali ugovore a da prethodno nisu bili upoznati sa svojim pravima". I dodaje: "Ne samo da građani nisu bili valjano obavesteni o svojim pravima, nego su čak bili i zastrašivani, izlagani prevarama i dezinformacijama od strane predstavnika opštine i RB "Kolubara" ". Sagovornici pominju i nekorektnu ulogu Poreske uprave: "Kada su građani odlazili u Poresku upravu da se obaveste i dobiju preciznija tumačenja o visini procenjene ekspropriacione cene, dobijali su odgovor da nema šanse da se ta cena uveća u nekom ponovljenom postupku, da je to jako komplikovano, skupo, sporo, teško, da je to maksimum itd. "

Posebne probleme stvarao je **avans/predujam**. Sagovornici tvrde da nikada nije precizno i nedvosmisleno objašnjeno i definisano šta je to avans, kako se utvrđuje visina avansa i kako se vrši konačan obračun avansa u odnosu na ukupnu procenjenju vrednost imovine koja je predmet eksproprijacije. Ne retko avans je korišćen kao sredstvo zastrašivanja: "Ako sada ne uzmeš avans, nećeš dobiti ništa, moraćeš da se

preseliš na silu, platiće ti manje...". Sagovornici tvrde da je institut avansa korišćen kao sredstvo zastrašivanja, a visina je određivana proizvoljno, bez jasnog prethodnog objašnjenja.

Sagovornici navode da su građani usmeno bili obavešteni da avans predstavlja oko 1/3 vrednosti imovine odnosno oko 35% od ukupne ekspropriacione cene. Ispostavilo se, međutim, da postoje značajna odstupanja od takve usmene informacije. Naveden je primer domaćinstva, koje je dobilo avans u protivvrednosti od 50 000 evra, a ukupna suma na koju je procenjena njihova imovina iznosila je 90 000 evra.

Sagovornici su izrazili sumnju da je avans upotrebljen kao mamac za davanje saglasnosti za iseljenje grobnih mesta, odnosno mesnog groblja, što je, po njihovoj oceni i bio prioritet i pretežni interes "RB Kolubara" u celom projektu iseljenja naselja Vreoci. Drugum rečima da je prikrivena (latentna) funkcija avansa bila da se dobije saglasnost za ekshumaciju grobnih mesta.

Građani nisu imali nezavisnu pravnu pomoć, što je bila obaveza Učesnika u postupku ("Pružanje saveta, pravne i druge pomoći stanovnicima Vreoca"). Mesna zajednica u Vreocima je organizovala jednu tribinu na kojoj je učestvovalo nekoliko pravnika (Ostoja Dražić, iz Novog Sada, kao predstavnik ekopravne zaštite Ekološkog pokreta Srbije, kao i advokati Predrag Savić iz Beograda i Svetlana Matić iz Lazarevca). Dakle, potrebne informacije o pravima u postupku raseljavanja, građani su dobili posredstvom nevladine organizacije koja je angažovala stručnjake. Taj sastanak je praktično bio jedini javni skup na kome su građani obavešteni o tome šta zakon kaže o načinu procenjivanja vrednosti imovine, kako zakon definiše postupak eksproprijacije, odnosno o opštem zakonskom okviru koji reguliše temu eksproprijacije. Međutim, ni ovi stručnjaci nisu mogli/znali da objasne građanima kako je pravna služba RB "Kolubara" organizovala postupak i kako će on biti vođen, budući da tom sastanku nisu prisustvovali predstavnici RB "Kolubara". Sagovornici dodaju da su predstavnici pravne službe RB "Kolubara" (Zoran Marković) prisustvovali na nekoliko zborova građana, ali da su u svojim obraćanjima građanima isključivo bili fokusirali na tvrdnje da će se poštovati svi zakonski propisi koji se odnose na postupak eksproprijacije, a da nisu objašnjavali konkretna i pojedinačna rešenja i odredbe samog postupka.

Sagovornici, dalje, tvrde da je ceo postupak utvrđivanja vrednosti imovine bio nejasan i neobrazložen. Vlasnici nisu znali na koji način i na osnovu kojih merila će se izračunavati vrednost pojedinih delova imovine. Imali su nekakvu okvirnu predstavu o vrednosti okućnice ili, na primer, druge klase poljoprivrednog zemljišta,

ali ne i o ostalim elementima imovine (biljni zasadi, vrednost stabala, šumsko zemljište, poljoprivredne zgrade....).

Sagovornici ukazuju na visoku dozu subjektivnosti i arbitratnosti u proceni vrednosti imovine. Nejavnost (tajnost, nevidljivost) postupka eksproprijacije ima za posledicu širenje raznovrsnih glasina o ekspropriacionim cenama – od toga da su pojedinim vlasnicima priznavane visoke cene obora, štala i drugih pomoćnih objekata, da su se razlike u proceni stambenih objekata kretale od 350 do 1400 eura za 1 metar kvadratni, itd., itd.

Sagovornici ukazuju na problematičan/спорan izbor Gradskog zavoda za veštačenja, kao vršioca procene vrednosti imovine. Prvi razlog za osporavanje angažovanja Gradskog zavoda je Ugovor o poslovno-tehničkoj saradnji zaključen između RB "Kolubara" i Gradskog zavoda za veštačenja (25.12.2006. godine), na osnovu koga Gradski zavod vrši veštačenja. Sagovornici smatraju da se radi o evidentnom sukobu interesa, koji za posledicu ima da Gradski zavod veštači na štetu vlasnika a u korist RB "Kolubara". Drugi razlog za osporavanje angažmana ove ustanove, vide u odgovoru/dopisu Gradskog zavoda o kriterijumima i cenovniku na osnovu kojih se utvrđuje vrednost elemenata imovine: " U vezi Zaključka Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, br 07-00-01429/2012-03 od 04.06.2012.g., obaveštavamo vas da Zavod (za veštačenja) ne poseduje tražene informacije, odnosno ne poseduje cenovnik građevinskog materijala na osnovu kojeg se utvrđuje pojedinačna cena građevinskih objekata u postupku eksproprijacije domaćinstava u naselju Vreoci. Služba kalkulacije cena u zavodu za svaki pojedinačni predmet procene vrednosti nepokretnosti i pokretnosti za potrebe eksproprijacije vrši proveru cena materijala i radne snage". (0-1075/12, od 11.06.2012.)

Na pitanje kakav je odnos ekspropriacione cene za okućnicu i tržišnih cena po kojima su domaćinstva koja su završila postupak eksproprijacije mogla da kupe novu građevinsku parcelu, jedan od učesnika je izneo svoj primer. Za 1 ar je dobio 700 evra (7 evra/1 m² okućnice), a za kupovinu 1 ara nove okućnice je platio 4000 evra.

U okviru teme o visini naknade, sagovornici su ukazali na problem kategorizacije zemljišta. Naime, po njihovom uverenju, svo zemljište u Vreocima je moralo da bude kategorisano kao građevinsko, i u odnosu na to i vrednovano. U tom zahtevu oni se pozivaju na član 11 Zakona o planiranju i izgradnji iz 2009. godine. RB "Kolubara" nije pristala na takvu kategorizaciju zemljišta, nego je priznavala do 1000 m² zemljišta (okućnice) kao građevinsko a ostalo kao poljoprivredno. Mesna

zajednica je pre nekoliko godina pokrenula krivičnu prijavu protiv RB "Kolubara" zbog ovakve kategorizacije zemljišta, ali taj sudski postupak do danas nije okončan.

Poljoprivredno zemljište je vrednovano u rasponu od 1,2 do 1,8 evra/m². Međutim i tu je sporna kategorizacija, jer je, po rečima sagovornika zemljište koje je bilo građevinsko mahom kategorisano kao poljoprivredno. Sagovornici, takođe, smatraju da je potcenjena vrednost obradivog zemljišta najviših bonitetnih klasa.

Sagovornici ukazuju na velike razlike između ekspropriacione cene i cena parcela na periferiji Lazarevca. Kao primer navode tržišne cene građevinskih parcela na periferiji Lazarevca. Parcela od 8 ari na lokaciji Rasadnik procenjena je na 32.400 evra. Istovremeno, naknada za 10 ari okućnice u Vreocima je procenjena na 7000 evra. U tome, na lokaciji Rasadnik nisu završene obaveze koje je korisnik ekproprijacije preuzeo, ili su završene sa velikim kašnjenjem kada se jedan broj ljudi tu već naselio (telefonski priključci...). Rasadnik je, po rečima sagovornika, nezavršeno naselje i ne zna se kada će biti završeno.

Jedan sagovornik navodi svoj primer kao ilustraciju pozitivnih iskustava. On je kupio kuću u susednom selu (10 ari placa i kuća u ukupnom iznosu od 25.000 evra). Smatra da je materijalnom pogledu prošao relativno dobro. Izgubio je, međutim, ono što je finansijski nemerljivo. On i njegova uža porodica su izgubili poznatu socijalnu sredinu, komšiluk, tradicionalne komšijske, prijateljske i srodničke veze koje su bile formirane na principu teritorijalne bliskosti i povezanosti. Izbor kupovine kuće u susednom selu bio je pod majčinim uticajem, koja je želela da obezbedi kakvu-takvu blizinu sa ranijim naseljem i sredinom.

U razumevanju problema oko kategorizacije zemljišta, od važnosti je i izjava **generalnog direktora RB "Kolubara"**, datog u povodu prvih sto dana rada novog rukovodstva (Beta, 18.03.2013). U tom intervjuu on je na neočekivan i ne sasvim jasan način objasnio teškoće u eksproprijaciji u Kolubarskom basenu: "Najaveći problem u "Kolubari" bili su eksproprijacija zemljišta, veliki broj sudskih sporova oko naknade za smenski rad, neregulisani status imovine i **preveliki iznos naknade za korišćenje građevinskog zemljišta jer zemljište na kopovima nije preimenovano u zemljište najniže kategorije**". (Podvukla K.P.) Prema njegovim rečima, prve procene ukazuju da je "Kolubaru" godišnje koštalo oko 600 miliona dinara, umesto 150 miliona dinara to što se "zemljište na kopovima i dalje vodi kao gradsko građevinsko zemljište". Pitanje koje se sasvim opravdano postavlja jeste: ako se zemljiše na kopovima "i dalje vodi kao gradsko građevinsko zemljište" kako je onda moglo biti eksproprijsano kao poljoprivredno? I dalje, "Grčić je naglasio i da ubuduće ni jedna eksproprijacija neće biti urađena mimo zakona i da će procene

raditi samo zvanične državne institucije – Republička uprava javnih prihoda i Gradski zavod za veštačenje".

Sagovornici vide Opštinu kao nekoga ko nije ispunio svoje obaveze - završio poslove oko kategorizacije zemljište. Opština je morala da bude objektivna i nepristrasna strana u celom procesu, a ne da zastupa interese korisnika eksproprijacije, što službe u opštini Lazarevac neprekidno čine.

6.3. *Gubitak komšiluka, srodnika i prijatelja iz starog okruženja.*

Jedan od sagovornika iznosi svoje iskustvo i kaže da je on materijalno prošao relativno dobro, jer je za dobijeni novac kupio nešto bolju i prostraniju kuću u susednom selu. Međutim, njegova socijalna sredina je potpuno promenjena – izgubio je mesto u kome je rođen i u kome je odrastao, izgubio je komšije i dugogodišnje prijatelje. Njegov brat je kupio stan i odselio se, majka je takođe kupila stan u drugom naselju. Cela porodica se razdvojila.

Jedan od sagovornika se odselio u novo naselje Rasadnik. Prema njegovim rečima, iako je bilo obećano da će naselje Rasadnik u celini biti završeno i pripremljeno da primi nove žitelje, to se nije dogodilo. RB "Kolubara" se obavezala da građevinske parcele koje su koštale 32 400 evra budu potpuno komunalno opremljene. Sagovornik navodi da je ulično svetlo dobio pre 4-5 meseci, da telefon još uvek nije priključen, da šahte još uvek nisu zatvorene. Neprekidno se odlaže rok do koga je RB "Kolubara" obavezna da završi sve radove u naselju Rasadnik. Sagovornik kaže da se nije pokajao zbog odluke da se tamo naseli. Naglašava, međutim, da RB "Kolubara" nije ispunila svoje obaveze preuzete u ugovoru. "Nisu ispunili svoja obećanja".

Sagovornici ukazuju na aljkav odnos Učesnika u realizaciji (RB "Kolubara", Opština Lazarevac, EPS) prilikom izgradnje novog naselja Rasadnik. Navode da je oko 30-ak domaćinstava tamo uzelo parcele i počeli su da grade svoje kuće. Gradilišta, međutim nisu bila obezbeđena, nije bilo čuvara, pa su bile relativno česte krađe građevinskog materijala i opreme. Građani su sami morali da obezbeđuju nadzor tokom gradnje.

6.4. *Organizovano ili spontano preseljenje*

Na pitanje zašto se relativno mali broj domaćinstava opredelio za organizovano preseljenje, dobijen je odgovor da nije bilo ponuđeno adekvatno rešenje. Zamerke su bile na ponuđene lokacije, na izostanak parcela za poljoprivredna domaćinstva i

sl. Na objašnjenje da je u regulacionim planovima (na nekoliko lokacija) bio planiran jedan broj parcela za mešoviti tip domaćinstva sa poljoprivrednim aktivnostima (parcela od 20 ari), sagovornici su rekli da im to nije poznato i da takve parcele nisu ponuđene.

Generalno, ocena je da se vlasnici nisu opredeljivali za organizovano preseljenje jer nisu bile razrađene konkretne ponude sa garancijom da će utvrđene obaveze biti ispunjene. Bilo je suviše nepoznanica na planiranim lokacijama, nije bilo izvesno kada će izgradnja biti završena, odnosno na nekoliko lokacija nije ni započeto sa izgradnjom, pronosile su se različite glasine o tome da je jedna od lokacija na klizištu itd. Ukratko, ceo projekat izgradnje novih naselja/lokacija za organizovano preseljenje nije odgovorno osmišljen niti su postojale bilo kakve garancije da će ta naselja biti realizovana.

Nije urađeno temeljno istraživanje o namerama eksproprijisanih vlasnika.

Sagovornici navode da opštinske vlasti nisu bile zainteresovane da realizuju projekte formiranja novih naselja. Smatraju da je ideja o formiranju novih naselja/lokacija za organizovano preseljenje bila dobra i da je trebalo ostvariti projekat novog naselja u koje bi bila premeštena crkva i izgrađeno nekoliko javnih objekata, i da se na taj način ostvari kontinuitet sa starim naseljem Vreoci. Sagovornici smatraju da još uvek ima vremena da se organizuje jedan takav projekat.

U vezi rasprave o organizovanom ili individualnom preseljenju, treba pomenuti i naknadu (30.000 evra), koja je nuđena domaćinstvima koja se opredele za individualno preseljenje. Na osnovu dostupnih informacija, međutim, nije moguće rekonstruisati i pouzdano utvrditi šta se zbivalo sa tom naknadom od 30.000 evra za domaćinstva koja se opredele za individualno preseljenje.

Da sumiramo: U postupku ekproprijacije na Kolubarskom lignitskom basenu, postoje dve kategorije (posebnih) naknada. Jedna je "predujam – avans" odnosno određeni procenat vrednosti imovine koji se davao pre započinjanja postupka ekproprijacije. Druga kategorija je "naknada za komunalno opremanje i pripremu zemljišta za gradnju", koja je nuđena domaćinstvima koja se opredele za individualno preseljenje. Predujam, odnosno avans je predviđen u POV i odnosi se na akontaciju od 35% vrednosti od grube procene vrednosti imovine koja je predmet ekproprijacije. Prema rečima Branka Jovanovića, pomoćnika direktora RB "Kolubara" za opšte, pravne i kadrovske poslove (izvor: "Plan za ovu godinu neće biti ostvaren. Eksproprijacija u RB Kolubara", List "Kolubara", 29 septembar, 2008) "Akontacija od 35% vrednosti od grube procene nepokretnosti predviđena je

Programskim osnovama, ali uslov za njenu isplatu je da se prethodno utvrdi opšti interes. Vlasnici nepokretnosti koji hoće individualno da sele i "imaju rešenje o eksproprijaciji, stiču pravo na naknadu od 30.000 evra za komunalno opremanje i pripremu zemljišta za gradnju". I dalje: "Uslovi za dobijanje ove naknade su da su vlasnici nepokretnosti zemljišno-knjižni, da su upisani u javnim knjigama i da su na dan 1 jula 2007. godine imali prebivalište u Vreocima. Time se sprečavaju deobe domaćinstava, promene vlasništva i druge spekulativne radnje. Naknada se isplaćuje posle akontacije. Odgovorno tvrdim da nije bilo nikakvih nepravilnosti prilikom dosadašnjih isplata, jer smo striktno primenjivali Programske osnove koje su prihvaćene i od Saveta MZ Vreoci" - naglašava Jovanović.

Kako je navedeno u poglavlju 5 ovog Izveštaja, prema dopisu Olivera Ninković, "na teritoriji opštine Lazarevac naknada troškova za individualno pribavljanje i opremanje građevinske parcele u cilju individualnog preseljenja van lokacija, koje uređuju i obezbeđuju JP "Elektroprivreda Srbije" i RB "Kolubara" d.o.o. Lazarevac u iznosu od 30.000 evra, isplaćena je za 235 domaćinstava na području KO Vreoci". (Podvukla K.P.) (O kontraverzama u vezi isplate ove druge kategorije naknade vidi i u poglavlju 5 ovog Izveštaja)

6.5. *Koliko je domaćinstava preseljeno?*

Na pitanje da li znaju koliko je do sada preseljeno domaćinstava iz Vreoca, sagovornici su uputili na izveštaj Direktora od 15. septembra 2014. godine.

N.B. Iz dopisa direktora RB "Kolubara" Milorada Grčića, od 15.09.2015. godine, pod naslovom Informacija o realizaciji Plana generalne regulacije za područje naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo i plana generalne regulacije za naselje Vreoci, ne može se dobiti valjan uvid u odnos planiranih i ostvarenih eksproprijacija ukupno niti po kategorijama – daju se neuređeni i nesistematizovani podaci za različite statuse ("ekspropriisan", "potpuno iseljeno", "potpuno isplaćena naknada", "uvođenje u posed", "postupak utvrđivanja naknade", "odobreno davanje plac", "rezervisan plac", "izvršena primopredaja", "poslato obaveštenje o potrebi ulaska u posed", "placevi predati u posed", "zahtev za primopredaju", "rešenje o eksproprijaciji pravosnažno", "rešenje o eksproprijaciji nepravosnažno", "nereseni imovinsko pravni odnosi", "odbijanje vlasnika da sarađuje", "u potpunosti ekspropriisano", "ugovor o uslovima preseljenja", "predujam naknade za ekspropriisane nepokretnosti u svom vlasništvu", "sporazum zaključen pred organom uprave o dodeli građevinske parcele u svojinu", "deo naknade za ekspropriisane nepokretnosti uređeno zemljište za izgradnju objekata domaćinstva na lokaciji "Rasadnik"). Budući da ni za jedan status nisu dati uporedni podaci o ukupnom

broju domaćinstava koja se se opredelila ili izabrala taj status i broju domaćinstava koja su ostvarila odnosno realizovala uslove tog statusa, niti je to tabelarno prikazano, nije moguće utvrditi procenat domaćinstava koja su realno ostvarila prava u postupku raseljavanja.

Sagovornici upućuju na sledeći problem. Svakom domaćinstvu koje je potpisalo ugovor isplaćen je avans. Međutim, to što je neko potpisao ugovor ili što je uzeo avans, ne znači da mu je imovina u celosti isplaćena, da se iselio i/ili da će uopšte biti iseljen. Navode da već sada postoje desetine domaćinstava koja su podigla tužbu zbog neispunjenja obaveza iz ugovora, jer je prošao rok do kada je trebalo da budu isplaćeni, što je bio uslov da kupe novu imovinu i da se isele. Sagovornici iznose sumnju da RB "Kolubara" primenjuje strategiju zastarivanja roka do kog je proglašeno važenje javnog interesa na osnovu koga je proglašeno pravo na eksproprijaciju, s razloga što RB "Kolubara" nema interes da raseli sva domaćinstva sa teritorija Vreoca.

Sagovornici navode da je rukovodstvo EPS-a već duže vremena upozoravano na obavezu da do kraja 2015. godine iseli sva domaćinstva iz Vreoca. Uprkos uveravanjima dobijenim od rukovodstva EPS-a, još uvek je gotovo polovina Vreoca neiseljena.

Oni koji ostanu da žive i privređuju na razvalinama naselja Vreoci će biti u potpuno degradiranim ekološkim, ekonomskim, privrednim, socijalnim i kulturnim uslovima, sa potpuno obezvređenom imovinom koja već sada ima drastično smanjenju tržišnu vrednost. Uslovi života su već sada nepodnošljivi. Teški kamioni, natovareni ugljem za maloprodaju i mehanizacija svakodnevno prolaze kroz naselje. Vode u naseljskom vodovodu ima tek nekoliko časova tokom dana i noći. To je već sada razarajuće psihološko okruženje. Velike površine već iseljenih delova Vreoca su potpuno zapuštene. Napravljene su divlje deponije. Napuštene zgrade su očerupane i deluju ubogo. Imovina građana koji još uvek žive u Vreocima je potpuno obezvređena. Onima koji su primili avans, imovina je pod hipotekom. Čak i da neko hoće da je kupi, ne može zbog hipoteke. Realno, nema zainteresovanih za kupovinu bilo kakve imovine u Vreocima danas.

Svaka dogradnja ili adaptacija su zabranjene, niti se može se dobiti dozvola. Zabrana gradnje je bila na snazi od 1987. do 2002. godine, a od 2008. je ponovo na snazi. Ortofoto snimak je napravljen januara 2007. godine, a od proglašenja javnog interesa, 2009 godine, legalna/dozvoljena gradnja je potpuno zaustavljena. Međutim, RB "Kolubara" priznaje legalnost na osnovu ortofoto snimka koji je urađen januara 2007. godine. Sagovornici ukazuju na sporne odluke RB "Kolubara"

o datumu proglašenja početka ponovne zabrane gradnje, o primeni retroaktivnog inspekcijskog nadzora o vremenu izgradnje objekata i odbijanju da kao legalne prizna i objekte izgrađene između 2007. i 2009. godine.

6.6. Odnos nadležnih službi u opštini Lazarevac

Sagovornici su tokom razgovora navodili da su građani bili izloženi manipulacijama i dezinformacijama od strane opštinskih službi. Nekoliko puta su iznete tvrdnje da opština i njene službe nisu štatile građane i njihova zakonska prava, uključiv i prava koja su bila utvrđena u POV. Nasuprot, sagovornici su ukazivali na konkretne interese pojedinih uticajnih ljudi i vladajućih grupa u opštini Lazarevac, koji su opstruirali obaveze i programe koji su bili utvrđeni u POV. Opstrukcija formiranja, izgradnje i komunalnog opremanja lokacija za organizovano i usmereno preseljavanje eksproprisanih domaćinstava je navedeno kao najočitiiji primer takvog ponašanja. Ne retko je primenjivanja mera zastrašivanja građana u slučajevima kada bi građani tražili dodatna objašnjenja ili nisu bili spremni da se odmah izjasne o ponuđenim uslovima preseljenja. Na zborovima građana su davane okvirne i orijentacione procene o vrednosti elemenata imovine (okućnica, poljoprivredno zemljiše i klase, stambeni, pomoćni, poslovni objekti...), u širokim rasponima.

6.7. Izgradnja novih lokacija za preseljenje

POV i drugi planovi generalne regulacije su predvideli nekoliko načina preseljenja. Jedan način je organizovano preseljenje na nekoliko novih lokacija, kako je navedeno u Poglavlju 2.2. ovog Izveštaja. Sagovornici tvrde da je od početne veoma niske zainteresovanosti za organizovano preseljenje, vremenom rasla zainteresovanost za ovaj modalitet preseljenja. Problem je, međutim, bio što je ostvareno veoma malo od preuzetih obaveza za implementaciju organizovanog preseljenja – nedovršeni projekti novih naselja, građani su bili zainteresovani za parcele planirane za tzv. mešoviti tip domaćinstava ali takve parcele uopšte nisu nuđene, naselja nisu izgrađena, a tamo gde je započeta izgradnja još uvek su nedovršeni značajni elementi naselje (saobraćajnice, komunalna infrastruktura, itd.). Prema rečima sagovornika, vodeći ljudi u opštini nisu bili zainteresovani da se predviđene odredbe iz POV stvarno realizuju. Predsednik opštine (B. Borić) je kočio formiranje novog naselja, jer je bio zainteresovan da eksproprisani građani kupuju stanove u kolektivnim stambenim zgradama, koje su gradila s njim povezana lica. Sagovornici navode i druge propuste i manjkavosti prilikom izgradnje objekata u naselju Rasadnik i na lokaciji Jelav. RB "Kolubara", je po njihovim rečima, bila u obavezi da organizuje čuvanje gradilišta i bezbednost izgrađenog prostora, a to nije učinila. Bilo je čestih krađa već ugrađene opreme, građevinskog materijala i dr.

Sagovornici iznose tvrdnju da bi možda i 70% domaćinstava izabralo organizovano preseljenje u jedno od novih naselja, da su date ozbiljne i pouzdane ponude i da je odgovorno i stručno organizovana izgradnja novih naselja. Kada bi neko preduzeo da se ova naselja izgrade, sagovornici smatraju da bi i sada bilo zainteresovanih za naseljavanje na tim lokacijama.

Novo naselje Jelav

Jedna od lokacija planiranih za da prime ekspropisana domaćinstva ("koje će biti raspoložive za izgradnju u periodu 2008-2010. godina") je Jelav, koji se nalazi u centralnoj zoni Baroševca i raspolaže sa većim brojem parcela (100) za individualno preseljenje (str. 43). Na str. 138 *Plana generalne regulacije za područja naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo* (vidi poglavlje 2.4.), u Tabeli 8: Dinamika aktivnosti na primeni plana generalne regulacije, pod 9 je navedeno je da se "Komunalno uređenje naselja "Jelav" planira u periodu 2009 – 2012. godine, odnosno da treba da bude okončano do kraja 2012. godine".

Naselje Jelav se nalazi s desne strane puta Vreoci – Arandelovac, u delu naselja Baroševac, koji nije planiran za raseljavanje. Lokacija Jelav je bila planirana kao novo naselje koje će primiti domaćinstva raseljena sa leve strane puta Vreoci – Arandelovac.

Prema rečima nekoliko žitelja naselja Jelav, sa kojima smo razgovarali, naselje je u proleće 2014. godine, većim delom bilo poplavljeno. Mnoge kuće su bile poplavljene do visine jedan metar od površine tla. Voda se povukla posle sedam dana. Mnogi građani koji su tu kupili građevinske parcele za izgradnju, odustaju od izgradnje zato što je naselje nedovršeno, a naročito što nije uređena regulacija reke Peštan, koja je izazvala poplavu prošle godine, i koja pretili naselju posle svake jače kiše. Sagovornik tvrdi da je, pored neregulisanog toka reke Peštan (što je bila obaveza utvrđena u Planu generalne regulacije), ovako velikom plavljenju doprinelo i to što je RB "Kolubara" zatrpala 4 potoka.

Sagovornik dodaje da su meštani Baroševca upozoravali da lokacija Jelav nije pogodna za formiranje novog naselja. Dodaje i da urbanističko uređenje ove lokacije nije dobro osmišljeno. Ograničene su mogućnosti za bavljenje poljoprivredom.

Novo groblje je napravljeno na klizištu. Na tu lokaciju je izmešteno staro groblje iz Baroševca. Novo groblje u Baroševcu na lokaciji Petkovača dobilo je upotrebnu dozvolu oktobra 2013. godine.

Utvrđena je obaveza da se put Vreoci – Arandjelovac uredi, naročito u delu koji prolazi pored naselja Baroševac i Jelav - da se uredi bankine i trotoar.

U naselju Jelav je asfaltirana samo jedna ulica. Ostale ulice su improvizovane, pokrivena šutom i zarasle u travu. Sagovornik tvrdi da imovina u Jelavu nema nikakvu vrednost i kao primer navodi sugrađanina koji nudi novosagrađenu kuću od 140 m² u centru naselja za 30.000 evra i nema kupca.

Jedan od žitelja novog naselja Jelav navodi sledeće manjkavosti i nedostake naselja, koje život u njemu čine potpuno substandardnim: Struja je slabog napona; Vode ima, ali ne uvek i ne dovoljno; Asfaltirana je samo jedna ulica, ali nekvalitetno; Kanalizacija je sprovedena samo uz jednu, asfaltiranu ulicu; Korito reke Peštan je zatrpano klizištem, ali to niko ne čisti; Na novoformiranom groblju je aktivirano klizište.

Obilazak naselja Jelav i reči sagovornika su u znatnom raskoraku sa ocenom u dokumentu *Projekat unapređenja životne sredine u kolubarskom ugljenom basenu – Netehnički rezime, EPS i RB "Kolubara"* (vidi poglavlje 2.5.), u kome se, između ostalog, navodi da je "za građane raseljene sa PK Polje C u naseljenom mestu Baroševac izgrađena kompletna infrastruktura na lokaciji za raseljavanje Jelav... ". I u dokumentu *Environmental Improvement Project at Kolubara Mine Basin. Stakeholder Engagement Plan. Issue / February 2011 (EBRD, EPS i RB "Kolubara")* je navedeno da je dogovorena (obezbeđena, utvrđena) kompletna infrastruktura za naselje Jelav ("For the citizens resettled from the Field C OCM, the complete infrastructure has been agreed for the Jelav location in the Baroševac settlement. This includes the construction of the new school (which is in the final phase), together with new sports-recreational facilities") (vidi poglavlje 2.7.) Nema sumnje da bi polučasovni obilazak naselja Jelav od strane nezavisne i nepristrasne stručne komisije dao brz odgovor čiji navodi su istiniti.

6.8. Da li je postojala nezavisna pravna podrška?

Prema propozicijama iz *Programskih osnova za preseljenje naselja Vreoci*, kao i iz nadležnosti Odbora za praćenje preseljenja, postoji obaveza da se građanima Vreoca učini dostupnom i nezavisna pravna pomoć ("pružanje saveta, pravne i druge pomoći stanovnicima Vreoca"). Prema rečima sagovornika, samo je Mesna zajednica organizovala jedan sastanak na tu temu. (Vidi poglavlje 6.1.) Bila su prisutna dva advokata i jedan pravnik. Na sastanku su građani obavesteni o njihovim

zakonskim pravima u oblasti ekologije, preseljenja itd. , ali prisutni stručnjaci nisu mogli da daju obaveštenja o tome kako će se voditi postupak eksproprijacije, jer sa tim nisu bili upoznati.

Sagovornici kažu da su Učesnici u realizaciji organizovali nekoliko zborova građana na kojima su davana obećanja, ali na kojima građani nisu mogli da dobiju odgovore na konkretna pitanja, niti da dobiju pravne savete i stručne odgovore.

6.9. Šta se dešava(lo) za biznisom?

Bilo je predviđeno da se u zamenu za ekspropisani poslovni prostor dobije novi, koji bi bio izgrađen u posebnoj zoni (POV) – uz Severnu magistralu. Prema rečima jednog sagovornika, odluka o zameni/pravu na adekvatan/ekvivalentan poslovni prostor uneta je u zapisnik koji je potpisan sa njegovim domaćinstvom, ali ne i u rešenje o eksproprijaciji. Sagovornik taj propust nije uočio i nije se žalio na vreme. Naknadna žalba je odbijena, a sagovornik je upućen na sudski proces.

Prema rečima sagovornika, RB "Kolubara" neće da daje lokacije za malu privredu, koje su već plaćene. Sagovornici nemaju odgovor na to pitanje, ali sumnjaju da se to radi sa ciljem prodaje tih parcela. Oštećene građane upućuju na sudski postupak.

Činjenica da je naselje raseljeno jednom polovinom, ima znatne posledice na privatni biznis, budući da je smanjen broj potencijalnih korisnika usluga privatnog biznisa, Naprosto, manji je promet, jer je smanjen broj stanovnika za polovinu. Zatvaraju se prodavnice, ugostiteljski objekti, uslužne aktivnosti i servisi jer je sve manje korisnika tih usluga.

6.10. Rizici i nepoznanice budućnosti žitelja Vreoca

U *Programskim osnovama za preseljenje naselja Vreoci* (str 4), nedvosmisleno stoji da će "JP EPS I RB "Kolubara" omogućiti svim stanovnicima Vreoca preseljenje iz postojećeg naselja u skladu sa ovim programskim osnovama, na način, pod uslovima i prema dinamici koji će se utvrditi programom preseljenja naselja Vreoci". I dalje: "Preseljenje naselja Vreoci sprovodiće se u skladu sa uslovima utvrđenim ovim programskim osnovama, a u rokovima, na način i pod uslovima koji će se utvrditi planskim dokumentima za preseljenje naselja Vreoci". Do sada je preseljeno oko polovine stanovnika/domaćinstava u Vreocima (stvarno preseljena ili sa potpisanim ugovorima i primljenim nadoknadama, tako da je preseljenje izvesno). Otvoreno je pitanje šta će biti sa preostalim stanovnicima i njihovom imovinom. Ne postoje pouzdane i proverene informacije. S obzirom da je raseljavanje celog sela bilo

planirano zaključno sa krajem 2015. godine, a da je preseljeno tek pola domaćinstava, kolaju različite informacije. Sagovornici navode da je izgradnja nove (telefonske) centrale u naselju Vreoci indikacija da preostali deo naselja neće biti raseljen.

Sagovornici ukazuju na dramatične na uslove života u naselju Vreoci za stanovništvo koje još uvek tu živi i koje će nastaviti da tu živi:

- Teški kamioni prolaze pored kuća, i čine život u ovim objektima gotovo nepodnošljivim;
- Tekuće vode u naseljskom vodovodu nema tokom većeg dela dana, svega po nekoliko časova tokom dana. To traje već godinama i nema sumnje da će se nastaviti do daljnjeg;
- Uslovi života za stanovništvo već sada su veoma teški, a za one koji tu ostanu biće potpuno degradirani;
- Prema raspoloživim informacijama, planira se rušenje škole i ambulante pre iseljenja celog naselja Vreoci, a izgradnja novih montažnih objekata za te svrhe je potpuno neizvesna;
- Naselje Vreoci se već sada nalazi na ivici kopa, odnosno kop je udaljen od naseljenog mesta mnogo manje od minimalnih 500 m, kako je utvrđeno u Zakonu o rudarstvu;
- Vrednost imovine ljudi koji ostaju da žive u naselju Vreoci biće ravna nuli, odnosno već sada je potpuno obezvređena. Neće imati nikakvu tržišnu vrednost. Pored toga, kuće za koje je primljen avans su pod hipotekom;
- Stambeni i drugi objekti domaćinstava su lokacijski potpuno obezvređeni;
- Postoji i zabrana gradnje i ne može se dobiti građevinska dozvola za bilo kakve intervencije na objektima.

Sagovornici su iskazali zebnju da može doći do smanjenja ekspropriacionih cena tokom daljeg postupka eksproprijacije, zbog realnog smanjenja vrednosti nekretnina – njihove realne tržišne vrednosti, što je posledica pogoršanja uslova života u preostalom delu naselja Vreoci.

Naselje Vreoci je sve više zapušteno. Očekivanje da se ljudi isele svelo je na minimum elementarno održavanje i uređivanje naselja. Problem su i iseljene i napuštene kuće, koje su devastirane. ...

6. 11. Posledice preseljavanja

Sagovornici navode da su brojne teškoće, neizvesnosti, kršenja imovinskih prava, stanje životne sredine na granci incidenta uzrokovali stresna stanja, da je među preseljenjima bilo čestog razboljevanja i smrti i posle preseljenja. Navode:

- Manipulacija stanovništvom i neispunjena obećanja. Nema sumnje da je dobar deo problema sa kojima su suočavaju žitelji naselja planiranih ili u postupku raseljavanja što je reč obećanje mnogo češće u upotrebi od reči ugovor i ugovorne obaveze;
- Neispunjavanje obaveza utvrđenih u zakonima i u planskim dokumentima;
- Neusklađene i neujednačene ekspropriacione cene. Proizvoljnost u proceni vrednosti imovine. Neki od eksproprisanih su se enormno obogatili. Velike razlike u procenjenoj vrednosti objekata;
- Veliki broj domaćinstava koja imaju ugovore još uvek nisu isplaćeni;
- Nejednaki (neujednačeni) uslovi za domaćinstva u pogledu dinamike i rokova isplate, sklapanja ugovora, visine procenjene vrednosti imovine;
- Neispunjavanje i/ili probijanje rokova u izvršavanju preuzetih obaveza.

6.12. Životna sredina

Stanje životne sredine u naselju Vreoci nosi rizik za sve žitelje ove lokalne zajednice. Naselje je u iščekivanju raseljavanja potpuno zapušteno. Snabdevanje vodom je sve gore i ima je svega nekoliko sati tokom 24 časa. Saobraćajnice se ne popravljaju i svakim danom su u sve gorem stanju, jer bageri i teški kamioni svakodnevno uništavaju ulice. Trotoar i u glavnoj ulici – regionalnom putu, je u potpunosti uništen. Naselje je potpuno prostorno deformisano, ostao je samo red kuća uz glavnu ulicu i pojedinačni/izolovani objekti i okućnice u unutrašnjim zonama. Polusrušene i napuštene kuće su predmet lešinarenja. Sa njih se krađe građevinski material dok ih potpuno ne opustoše. Na napuštenim i iseljenim parcelama nastaju nove, divlje, deponije. Iz pogona i dimnjaka RB "Kolubara" ne retko kulja crni dim pun čestica koje padaju na kuće i okućnice. Rizik je ostaviti opran veš da se suši napolju. Mulj iz taložnika se deponuje u naselju, čak i u njegovoj centralnoj zoni.

Sagovornici nemaju statističke podatke niti zvanične izveštaje zdravstvenih službi o uticaju ovakvog okruženja na javno zdravlje. Ipak kažu da veoma veliki broj sugrađana ima problem sa alergijama, bronhitisom, da je veliki broj obolevanja od kancera.

6.13. Ponovljeno preseljenje građana u Baroševcu

Razgovarali smo sa bračnim parom iz Baroševca koji je prinuđen da se ponovo seli, iako su nakon prve eksproprijacije (2004) kupili građevinsku parcelu u delu naselja

Baroševac koji nije bio planiran za iseljenje i sagradili novu kuću sa građevinskom dozvolom.

Deo Baroševca, s leve strane puta Vreoci – Arandjelovac, bio je planiran za iseljavanje, a pored puta prema kopu trebalo je da bude podignut vetrozaštitni zeleni pojas. Maja 2015. godine, vetrozaštitni pojas nije bio podignut, nego se tek može videti manji broj niskih, kržljivih stabala. Kop se vidi sa puta a prašina sa kopa neprekidno dolazi do naselja koje je ostalo na desnoj strani puta Vreoci - Arandjelovac.

Porodica N (pomenuti bračni par) imala je stambene i poljoprivredne objekte i poljoprivredno zemljište na prostoru s leve strane puta Vreoci – Arandjelovac. Porodica je 2004. godine dobila obaveštenje da treba da se iseli. Pozvani su u opštinu gde im je saopšteno da treba da se sele. Prvog marta 2004. godine obavljen je "grubi" popis imovine, a 23 marta 2005. tzv. fini popis. "Nismo bili upoznati da postoji urbanistički plan niti smo dobili bilo kakve informacije o uslovima preseljenja. Kop je napredovao prema nama i onda su redom išli i selili narod, a ne kao u Vreocima" (misli se na održavanje zborova i obaveštavanje o predstojećoj seobi). Prvobitna procenjena vrednost imovine Porodice N iznosila je 110 RSD/1m² za građevinsko zemljište (okućnica u površni od 2000 m²) i 48 RSD/1 m² za poljoprivredno zemljište. U to vreme, odnos evra i RSD je bio oko 0,80 evra za 100 RSD. Nakon dobijene procene vrednosti imovine, ova porodica se žalila. Gradski zavod za veštačenja je uradio novu procenu koja je bila u odnosu na staru uvećana za 80.000 evra (gotovo za trećinu), tako da je ukupna nova procenjena vrednost imovine iznosila 320 hiljada evra (imovina je obuhvatala: 3,5 hektara zemljišta (ekspropriaciona cena za 1 ar = 4800 RSD (oko 60 evra), odnosno 48 RSD/1m²), 3 stambene zgrade - jedna nova i dve starije, pomoćni objekti – porodica je gajila oko 100 ovaca, veliki voćnjak itd.). Svo zemljište (izuzev 2000 m² okućnice) je kategorisano kao poljoprivredno.

Sagovornici navode da su evidentne velike razlike u procenjenoj vrednosti zemljišta na približnim lokacijama, i da su se kretale od 50 do 400 evra za 1 ar.

Porodica N dobija 2007. godine privremeni smeštaj (stari objekat u vlasništvu Kolubare), u kome živi do 2010 godine.

Tokom razgovora i pregovora o prvoj eksproprijaciji 2004. – 2007. godine, porodica nije dobila nikakvu informaciju o budućim granicama površinskog kopa. Usmeno im je rečeno da neće biti izmeštanja naselja i raseljavanja domaćinstava na desnoj strani puta Vreoci – Arandjelovac. Imajući takve informacije, porodica je kupila plac

sa desne strane puta i pribavila sve potrebne dozvole za izgradnju kuće (glavni projekat je overen jula 2007. godine; Akt o urbanističkim uslovima je dobijen 11.07 2007, a Rešenje o odobrenju za izgradnju 20 jula 2007. godine).

Porodica N je na toj novokupljenoj parceli izgradila novu stambenu zgradu od oko 200 m², i pomoćni objekat u površini od oko 180 m². U objekat su se uselili juna 2010. godine. Kuća je, kako je već napomenuto, izgrađena sa urednim dozvolama. Novi plac je površine oko 90 ari. Prema proceni porodice, kupovina novog placa sa izgradnjom stambenog objekta koštala ih je oko 25 % više od novca koji su dobili za eksproprisane nepokretnosti na staroj parceli. Oba člana porodice su (bili) zaposleni, i pored sredstava od redovne plate, deo dodatnog novca su obezbedili podizanjem kredita.

U oktobru 2010. godine, četiri meseca nakon useljenja u novu kuću, Porodica N je pozvana u opštinu i obavještena da treba ponovo da se sele i od njih je tražena izjava. Naime, RB "Kolubari" je bio potreban dodatni prostor za izgradnju objekata pomoćne (servisne) mehanizacije, i taj prostor je pronađen na desnoj strani puta Vreoci – Arandjelovac, dakle na strani koja Planom generalne regulacije nije bila utvrđena za iseljavanje i promenu namene. Za novoutvrđene potrebe RB" Kolubara" uzeto je još oko 25 hektara sa desne strane puta. S toga razloga je predviđeno za iseljavanje oko 25 kuća s desne strane puta. Do sada je iseljeno oko 20-ak kuća sa tog prostora. Najveći broj porodica je prihvatio iseljavanje, a još nekoliko se nalaze na tom prostoru.

Na posedu Porodice N, 15 marta 2011. godine, urađen je grubi popis uz prisustvo policije. RB "Kolubara" je te iste godine ušla na imanje na osnovu rešenja o stupanju u posed (bez naknade). Ništa im do sada nije plaćeno. Još uvek žive u kući koju su sagradili i uselili se 2010. godine. Tzv. "fini" popis obavljen je maja 2013. godine.

Sada sve stoji i čeka. Porodica N je u sudskom postupku. Supruzi su uzeli pištolj, iako ima urednu dozvolu. U nekoliko navrata su dolazili sa policijom. Po dva kombija sa po 25 policajaca.

Porodica N je značajno smanjila poljoprivredne aktivnosti. Porodica traži eksproprijaciju celokupne imovine, na području opštine Lazarevac (po osnovu člana 10 Zakona o eksproprijaciji), zato što nemaju interes da obrađuju preostali deo imovine. Imaju rešenje Ministarstva finansija o potpunoj eksproprijaciji odnosno pozitivan odgovor na njihov zahtev o potpunoj eksproprijaciji, ali taj postupak još uvek nije sproveden.

Porodica N hoće da se iseli daleko od kopova. Suprug ima 65 godina, a supruga 60. Oboje imaju znatne zdravstvene teškoće prouzrokovane dugogodišnjim stresom, neizvesnošću, napuštanjem stare kuće, imanja i stoke koju su uzgajali, građenjem nove kuće, predstojećim novi preseljenjem, stalnim pritiscima od strane korisnika eksproprijacije, dolascima policija na njihovo imanje, itd., itd.

I u obimnoj dokumentaciji Porodice N nalazimo kontraverze sa kategorizacijom zemljišta. U rešenju Poreske uprave o visini poreza na imovinu Porodici N, parcela na kojoj se nalazi štala za stoku se utvrđuje kao građevinska ("utvrđuje se naknada za korišćenje građevinskog zemljišta..."), a u elaboratu o eksproprijaciji, to zemljište se kategoriše kao poljoprivredno. Objekat štale (od drvene građe) na toj parceli je opisan kao "objekat za stanovanje i odmor i drugi građevinski objekat", a, ponovimo, radi se o običnoj štali sagrađenoj od daske.

Treći sagovornik iz Baroševca (M.D.) navodi da njegov sudski postupak traje već gotovo 30 godina (od 1988, kada mu je srušena kuća i prosečen put preko njegove parcele). On već 27 godina živi u prinudnom smeštaju (ekspropisana kuća u vlasništvu Kolubare). Stvari su mu iznete iz kuće, smeštene u magacin, odakle su većinom pokradene i raznete. Optužuje advokata koji ga je pogrešno savetovao, odnosno koji je, po njegovim rečima, zastupao interese korisnika eksproprijacije. Svu decu (njih četvoro) je uputio da se sele iz Baroševca i potraže bolje i sigurnije mesto za život, žena mu je umrla, i on živi sam. Sagovornik procenjuje da je oko 20-ak porodica dobilo građevinske dozvole da izgrade nove stambene objekte na desnoj strani puta Vreoci – Arandjelovac (slično kao i Porodica N), i da su posle nekoliko godina bili prinuđeni da se ponovo sele zbog nove eksproprijacije. Niko nije niti će odgovarati zašto su građani dobili građevinske dozvole da bi posle nekoliko godina ponovo bili prinuđeni da se iseljavaju. On kaže da je prinudna seoba isto što i smrt.

6.14. Razgovor u advokatskoj kancelariji

Tokom pisanja ovog Izveštaja nismo došli do podatka o broju sudskih tužbi koje su pokrenuli građani u naseljima na Kolubarskom lignitskom basenu, zbog toga što smatraju da su u postupku eksproprijacije prekršena njihova zakonska prava. Jedna od advokatskih kancelarija bila je sagovornik tokom prikupljanja podataka za ovaj Izveštaj. Prema proceni advokata, samo ovoj kancelariji obratili su se građani sa oko 200 predmeta, najviše iz Vreoca i Zeoka, po nekoliko iz Radljeva, Lajkovca i Uba, i jedan građanin iz Baroševca. Razlozi zbog kojih se obraćaju su različiti, a najčešće se tiču:

- kategorizacije i pravnog statusa zemljišta (građevinsko/poljoprivredno) i velikih razlika u proceni cene zemljišta;

- diskriminacije u isplati 30.000 evra za komunalno i infrastrukturno opremanje parcele, odnosno selektivne isplate te naknade ("nekome plate, nekome ne plate", "tih 30.000 evra je postalo izvor korupcije");
- niske procenjene vrednosti zemljišta, koje je na štetu građana ("U Lazarevcu postoje tri veštaka koji rade za RB "Kolubara" i slede instrukcije iz RB "Kolubara");
- niske i neadekvatne procene vrednosti građevinskih objekata (advokat upozorava na sukob interesa u kome se nalazi Gradski zavod za veštačenja, koji ima ugovor sa RB "Kolubara" o proceni vrednosti imovine građana;
- Tržišna cena za šumski asortiman se određuje bez vrednosti PDV.

Trošak jednog sudskog postupka, sa sve troškovima veštačenja može da iznosi i po nekoliko hiljada evra.

Advokat skreće pažnju da, po njegovom saznanju, do sada ni jedan licencirani veštak nije izgubio licencu (makar i za kratak period) zbog nesavesnog veštačenja.

Sažeto, advokat ocenjuje da se žitelji naselja koji se prinudno raseljavaju nalaze u "začaranom krugu bespravne države".

Podatak o ukupnom broju pokrenutih sudskih postupaka zbog procene građana da su prekršena njihova prava u postupcima eksproprijacije u naseljima na Kolubarskom lignitskom basenu bio bi veoma važan iz nekoliko razloga:

- Koliki je broj žalbi u odnosu na ukupan broj predmeta eksproprijacije? Prema podacima iz Planova generalne regulacije, do 2020. godine, previđeno je iseljavanje 65 domaćinstava u Baroševcu, 171 (233) u Zeokama, 8 (147) u Medoševcu i 49 u Burovu. Ukupno 293 domaćinstva (432 – razliku čine domaćinstva koja imaju pravo na preseljenje iako nisu direktno ugrožena rudarskim kopovima). (Izvor: Plan generalne regulacije za naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo, str. 40). Kad ovom broju dodamo i 1030 domaćinstava iz Vreoca, dobijamo podatak da bi do kraja 2020. godine trebalo raseliti oko 1320 domaćinstava. Ako do sada nije preseljeno pola domaćinstava u Vreocima, maksimalan broj raseljenih domaćinstava do danas ne može preći brojku od 800. Ako samo u jednoj advokatskoj kancelariji postoji oko 200 predmeta pokrenutih pred sudom zbog ocene građana da su njihova prava prekršena, onda dolazimo do zapanjujućeg podatka da je najmanje 25% predmeta koji su u postupku eksproprijacije u sudskom postupku. Ovi podaci se potpuno razlikuju od rezultata eksproprijacije za potrebe izgradnje autoputa E – 80 i E-75 na Koridoru 10, takođe u Republici Srbiji. Prema podacima prikupljenim za Izveštaje o implementaciji četiri

Akciona plana raseljavanja za deonice Čiflik – Pirot Istok, Prosek – Crvena Reka, Caričina dolina – Vladičin Han/ LOT 5, i Grdelica – Caričina dolina (Implementation reports on the Resettlement Action Plans for the sections Čiflik – Pirot East, Prosek – Crvena Reka, Caričina dolina – Vladičin Han/ LOT 5, i Grdelica – Caričina dolina, Koridori Srbije, Beograd, 2013-2015), procenat predmeta (compensation cases) čiji vlasnici su odmah prihvatili ponuđenu cenu bio je preko 80% (Č-PI – 91,7%; P-CR – 84%; G-CD – 82,7%; CD-VH/LOT5 – 96,5%). Procenat predmeta čiji vlasnici su zatražili sudsku arbitražu iznosio je po deonicama: Č-PI – 0,5% (4 vlasnika sa 11 parcela), P-CR – 2,1%, G-CD – 1,7% (4 grupe suvlasnika sa 12 parcela), i CD-VH/LOT 5 – 2,6% (petoro vlasnika). Najčešći razlog za poketanje sudskog postupka bilo je negativno rešenje korisnika eksproprijacije na zahtev za eksproprijaciju preostalog dela parcele – član 10. Zakona o eksproprijaciji (koje zahteve je, inače, korisnik eksproprijacije prihvatao u gotovo 50% podnetih zahteva), kao i nekoliko zahteva da se eksproprijiranoj parceli promeni status poljoprivrednog u građevinsko zemljište. Vlasnici koji su bili u postupku pregovaranja u vreme pisanja izveštaja o implementaciji su najvećim brojem prihvatili ponuđenu cenu. Po oceni autorke ovog izveštaja, postoji nekoliko ključnih razloga za veoma uspešno sproveden eksproprijacioni postupak na analizirane četiri deonice autoputa na Koridoru 10. Prvi je veoma povoljna eksproprijaciona cena, koja je bila viša od tržišne, odnosno koja je omogućila eksproprijiranim domaćinstvima da poboljšaju svoju ekonomsku situaciju. Drugi je bio obavezan monitoring sa stalnim periodičnim izveštajima, dostupan javnom uvidu. Treći je bio stalno prisustvo stručnjaka iz Koridora Srbije i Puteva Srbije na terenu i takoreći dnevna komunikacija sa lokalnim stanovništvom i licima čija imovina je bila predmet eksproprijacije. Četvrti je bila neprekidna supervizija kreditora (Evropske investicione banke i Svetske banke) koja je detaljno izveštavala o poštovanju i ostvarivanju preuzetih obaveza iz Okvirnog programa raseljavanja (Resettlement Policy Framework), koji je Vlada Republike Srbije potpisala juna 2009. godine sa kreditorima.

- Od posebnog značaja bi bili podaci o dužini trajanja sudskih procesa, odnosno o stvarnoj i efektivnoj zaštiti koje eksproprijirani vlasnici mogu dobiti od sudske vlasti u ovoj zemlji. U Izveštaju smo napomenuli da je u postupku eksproprijacije na Kolubarskom lignitskom basenu sud jedina instanca kojoj se građani mogu obratiti u nastojanju da zaštite svoja prava. Pomenuli smo da žalbeni mehanizam praktično ne funkcioniše, da su monitoring (iako predviđen u planovima generalne regulacije) i redovno izveštavanje javnosti izostali, da nisu uspostavljene forme medijacije i posredovanja u rešavanju

sporova između vlasnika i korisnika eksproprijacije, da su građani i njihova udruženja ostajali bez ikakvog odgovora kada su se radi zaštite svojih imovinskih prava koja im garantuje Ustav, zakoni i međunarodne konvencije koje je Republika Srbija ratifikovala, obraćali najvišim javnim ustanovama i funkcionerima, itd., itd.

- Ovako visok procenat građana koji traže sudsku zaštitu ukazuje ne samo na loše organizovan postupak eksproprijacije, nego i na različite forme povezivanja aktera u postupku eksproprijacije i na različite interese koji su bili motiv takvih povezivanja: uloga Učesnika u realizaciji, a naročito RB "Kolubara" i gradske opštine Lazarevac, povezanost institucija kao što su Gradski zavod za veštačenja sa korisnicima eksproprijacije (RB "Kolubara") , povezanost advokata i veštaka sa korisnicima eksproprijacije; izostanak profesionalne odgovornosti i pridržavanja kodeksa profesionalnih organizacija (licencirani veštaci kojima licencu izdaje Ministarstvo pravde, advokati i dr.) u izvršavanju profesionalnih poslova.

Sumarno. Visok broj sudskih procesa i obraćanja građana sudovima ukazuje da se u postupku eksproprijacije u Kolubarskom lignitskom basenu za veliki broj građana i domaćinstava ne ostvaruje osnovni postulat primene ovog instituta – da se vlasniku ekspropriisane imovine uslovi života ne pogoršaju. Veliki broj sudskih postupaka u neefikasnom sudskom sistemu podrazumeva veliki broj gubitnika: građane čiji sudski postupci traju godinama i sve ostale građane - poreske obveznike koji plaćaju sudske troškove za predmete koje država izgubi. Nema sumnje da je znatno racionalnije i etički ispravnije podići ekspropriacionu cenu prinudno oduzete imovine i obezbediti poštene i fer uslove eksproprijacije, s jedne strane, i obavezati sve učesnike u postupku na poštovanje i struktno sprovođenje preuzetih obaveza, s druge.

7. Zaključne napomene

Dodstupni dokumenti i drugi izvori koji su korišćeni za pisanje ovog izveštaja pokazuju da postoje brojni problemi i teškoće sa kojima su suočeni žitelji naselja i/ili delova naselja planiranih za izmeštanje radi širenja površinskih kopova u Kolubarskom lignitskom basenu. Problemi sa kojima se suočavaju žitelji u ovim naseljima su doslovno egzistencijalne prirode. Na prvo mesto bih stavila psihološki problem uzrokovan potpuno **neizvesnom budućnosti** kako u pogledu vrednosti imovine tako i u pogledu potpuno degradiranih uslova življenja domaćinstava čija imovina još uvek nije ekspropriisana i koja ne znaju da li će, pod kojim uslovima i na koji način moći da se isele iz degradiranih i ekološki potpuno neuslovnih naselja.

Na drugo mesto bih stavila neprihvatljivu ali stalno prisutnu praksu **nepoštovanja i neostvarivanja preuzetih obaveza** u pogledu dinamike i uslova preseljavanja, koje su jasno i precizno utvrđene u planskim dokumentima, koji su zvanično usvojeni od strane Vlade Republike Srbije i koje su utvrđene kao obaveza Učesnika u realizaciji, odnosno Korisnika eksproprijacije. Naravno, prema kriterijumu pravne države i vladavine prava, ugrožavanje i kršenje zakonskih i ljudskih, a naročito imovinskih prava građana bi svakako bio prvi u nekakvoj hijerarhiji problema u praksi raseljavanja domaćinstava i naselja. Ukoliko je korišćenje lignita za proizvodnju električne energije utvrđeno kao javni interes, od značaja za celu državu, utoliko je obaveza javne uprave i Učesnika u realizaciji da u potpunosti poštuju ustavna i zakonska prava građana na tom prostoru, da omoguće da se njihova imovina ekspropriše po jasno utvrđenim kriterijumima i da se lokalnom stanovništvu obezbede garantovani standardi kvaliteta života u naseljima do trenutka iseljenja (eksproprijacije) , uključujući i standarde koji se odnose na zdravlje i zaštitu vrednosti imovine

Sažeto, analiza ostvarivanja obaveza utvrđenih u planskim dokumentima i odlukama Vlade Republike Srbije koje su preuzeli Učesnici u realizaciji, kao i razgovori u fokus grupama sa građanima pokazuju sledeće:

- Učesnici u realizaciji projekta preseljenja naselja su imali **jasno definisane obaveze** utvrđene u *Programskim osnovama za preseljenje naselja Vreoci* i u planovima generalne regulacije za naselja koja se u celini ili delom raseljavaju, ali su evidentni **brojni dokazi da te obaveze nisu sprovedene**.
- Iako je osnovan Odbor za praćenje preseljenja naselja Vreoci i izmeštanje groblja u naselju Vreoci , on **nije ispunio osnovnu funkciju zaštite prava lokalnog stanovništva** u postupku preseljenja i alarmiranja javnosti i nadležnih institucija u svim slučajevima i situacijama kada preuzete obaveze nisu na vreme i u jasno definisanim okvirima ispunjavane.
- Lokalna samouprava u Gradskoj opštini Lazarevac je po definiciji bila u obavezi da štiti interese i prava lokalnog stanovništva i da obezbedi da se sve propozicije iz planskih dokumenata kojima su obezbeđivana i štice prava lokalnog stanovništva u celini ispunjavaju. Kako sledi iz raspoložive dokumentacije, a još više iz izjava sagovornika, **lokalna samouprava je štitila interese** druga dva učesnika u realizaciji – EPS-a i RB "Kolubara".
- Jedina forma zaštite prava građana u postupku eksproprijacije je **obraćanje sudu** i zaštita prava putem sudskih procesa. Oslanjajući se na procene iz advokatske kancelarije, kao i na izjave građana o broju pokrenutih postupaka, izvesno je da se radi o nekoliko stotina predmeta. Građani su prinuđeni da zaštitu svojih prava traže u sudu, iako su svesni da sudski postupci traju

godinama, da su iz ugla trajanja prosečnog ljudskog veka beskonačni, da su skupi, da im je ishod neizvestan. Korisnici eksproprijacije, međutim, imaju koristi od ovako uspostavljenog pravosudnog sistema: u njihovom je interesu da sudski proces traje što duže budući da imaju pravo ulaska u neekspropriisanu imovinu na osnovu rešenja o stupanju u posed zbog hitnosti radova (i efikasnog i učinkovitog ostvarivanja tzv, "javnog interesa"). U slučajevima čak i kada sudska odluka nije u njihovu korist, njima se sudski procesi isplate zato što će obeštećenje građana i sudske troškovi plaćati poreski obveznici, a ne Učesnici u realizaciji. Kada bi Učesnici u realizaciji snosili sve sudske troškove i obeštećenja građana i kada ne bi mogli po osnovu hitnosti da ulaze u neekspropriisanu imovinu, onda bi, van svake sumnje, postupak eksproprijacije bio znatno efikasniji, vidljiviji i sa znatno većim uvažavanjem i poštovanjem imovinskih i drugih prava građana u naseljima na području basena.

- Nedoizvoljeni provizorijumi u planiranju namene površina koji su najbolje prikazani na slučaju Porodice N i ostalih 30-ak domaćinstava na desnoj strani puta Vreoci – Arandelovac, ukazuju na "nepodnošljivu lakoću planiranja" i olakog donošenja planskih odluka, odnosno apriornog prava nosilaca tzv. "javnog interesa" da ispunjavaju sve svoje potrebe i interese, bez obzira na efekte po građane, lokalne zajednice i druge aktere. Ceo trošak (vremenski, ekonomski, psihološki, zdravstveni, socijalni) ponovnog seljenja nekoliko meseci nakog završetka izgradnje nove kuće i okućnice (izgrađene sa svim potrebnim urbanističkim i građevinskim dozvolama) i useljenja u ovaj objekat, snosiće samo i jedino ovaj bračni par, oboje već u kategoriji starog stanovništva. Ostalih aktera to se ne tiče, budući da nikakve konsekvence za donošenje ovakovih odluka neće snositi.
- Iako je u planskim aktima predviđen **monitoring** ostvarivanja utvrđenih obaveza, nije uspostavljeno nezavisno, objektivno, redovno, pouzdano i javno izveštavanje o praksi preseljenja i realizaciji preuzetih obaveza. Povremeno angažovanje nezavisnih institucija i pažljivo čitanje njihovih izveštaja i preporuka, samo potvrđuju odsustvo kontinuiranog monitoringa i izveštavanja i nepostojanje institucionalnog okvira za praćenje uslova preseljenja i preuzetih obaveza. Čak i potpuno vidljivi dokazi o brojnim propustima i neostvarivanju utvrđenih obaveza, koji se jednim obilaskom mogu lako uočiti u novom naselju "Jelav", na primer, nisu evidentirani u zvaničnim izveštajima Učesnika u realizaciji. Ne treba posebno naglašavati da monitoring i izveštavanje moraju obavljati nezavisna tela, a ne Učesnici u realizaciji i/ili sa njima povezane organizacije.

Komentar advokata da se građani Vreoca i ostalih naselja koja se izmeštaju zbog širenja površinskih kopova nalaze u "začaranom krugu bespravne države" najjezgrovitije opisuje njihovu situaciju i izgleda da ostvare svoja zakonom utvrđena i grantovana ljudska (i imovinska) prava. Navodni legitimitet ovakvom ponašanju Učesnika u realizaciji daje proizvoljno i manipulativno razumevanje i tumačenje pojma javni interes, kako u zakonodavstvu Republike Srbije, tako i u primeni ovog konstrukta kao poluge (toljage) za ostvarivanje brojnih korporativnih, privatnih i na različite načine povezanih pojedinačnih i parcijalnih interesa, koji nemaju dodirnih tačaka sa pojmom javno dobro i javni interes. Javni interes u proizvodnji električne energije se razumeva kao pravo kompanije koja proizvodi energiju da do tog proizvoda dođe bez obzira na javne štete koje tom prilikom proizvodi. Drugim rečima, da do tog proizvoda dolazi na isti način na koji je to činila prethodnih pola veka, kada je javni interes za proizvodnju električne energije bio, po definiciji, opšteprihvatljiv i bio suprotstavljen pojedinačnim privatnim interesima koji su, po definiciji, bili partikularni i sebični, a ogledali su se u imovini i imovinskim pravima, zdravlju stanovništva, ekološkim štetama i zagađenju zemljišta, vode i vazduha, biljnog i životinjskog sveta.

Post Scriptum: Savet mesne zajednice Vreoci uputio je 1.07.2015. godine dopis Predsedniku Vlade Republike Srbije u kome sažeto opisuju probleme sa kojima se građani Vreoca suočavaju u postupku raseljavanja i traže sastanak sa Predsednikom Vlade. U dopisu se posebno naglašava:

- **U naselju Vreoci "zbog izvođenja rudarskih radova, ne postoje normalni uslovi za život građana koji tu i dalje žive, iako je trebalo da budu preseljeni do kraja 2015. godine, jer je to rok važenja navedenih normativnih i planskih akata".**
- **Građani nemaju nikakav dokument kojim bi rok za preseljenje, preostale polovine naseljenog mesta Vreoci, bio jasno definisan. Ovo se odnosi kako na građane koji su zaključili Ugovor o uslovima preseljenja čiji je rok realizacije istekao u junu 2014. godine, tako i za građane koji još uvek nisu zaključili takav ugovor.**
- **"Ekološka situacija u Vreocima je katastrofalna: problemi u vodosnabdevanju sa višesatnim, ponekad i višednevnim restrikcijama, zagađenje vode, zemljišta i vazduha, otpadne vode koje protiču kroz naselje, filter taložnik sa gomilama mulja, selektivne eksproprijacije u prethodnom periodu usled kojih je na više desetina mesta ostalo po jedno ili dva domaćinstva okružena polurazrušenim kućama uraslim u korov, ambrozija, divlje deponije, buka, teška mehanizacija RB "Kolubara" koja koristi lokalne puteve i ugrožava bezbednost građana, naročito dece. Problemi se svakodnevno povećavaju s obzirom da je GO Lazarevac**

obavestila MZ Vreoci da će zakazati zajednički sastanak sa PD "Kolubara" u cilju eksproprijacije javnih objekata (osnovna škola, zdravstvena ambulanta, fudbalski stadion, dom kulture, dom omladine, dom penzionera, veterinarska stanica, pijaca), tako da građani koji i dalje žive u Vreocima neće imati navedene objekte, a niko iz GO Lazarevac nije pouzdano mogao da odgovori predstavnicima MZ Vreoci kada i da li će se uopšte seliti domaćinstva koja su ostala neeksproprijisana".

- "Kako smo sa svih strana okruženi površinskim kopovima, veoma je ugrožen i otežan rad javnih, zdravstvenih, obrazovnih, sportskih, verskih i kulturnih ustanova u Vreocima koje zbog nerešenih problema nemaju mogućnost planiranja svog rada čak ni u kratkoročnom periodu".

Savet MZ Vreoci se u ime građana Vreoca obraća Predsedniku Vlade Republike Srbije i moli ga da pokrene proces rešavanja navedenih problema, koji su od životne važnosti za građane Vreoca, kao i da zakaže sastanak na kome će dobiti detaljnije i podrobnije informacije o načinu na koji se obavlja eksproprijacija i realizuje projekat raseljavanja Vreoca.

Report on the involuntarily resettlement activities in the Kolubara Lignite Basin

Written by Ksenija Petovar

Summary

Consulting available documents and sources in the process of writing of this particular report I have determined a number of problems and difficulties faced by the residents of the settlements and/or parts of the settlements due to be relocated as a result of the open pit lignite mining in the Kolubara Lignite Basin. The problems the inhabitants of these villages are confronted with are literally existential. In my opinion, to mention here in the first place is a psychological problem caused by the inhabitants' **uncertain future** as regarding the property value as well as the degraded living conditions in the households whose property has not yet been expropriated and which are still not certain whether, under what conditions and in what way they will be able to move out of their degraded and ecologically inappropriate settlements. And secondly, there is an unacceptable but always present practice of **non-compliance and failure to fulfil obligations** in terms of the time

frame and conditions of the involuntary resettlement, which are clearly and precisely defined by the planning documents, officially adopted by the Government of the Republic of Serbia and determined as the obligations of the Beneficiaries of Expropriation. Indeed, according to the criterion of the rule of law, the endangerment and violation of citizens' legal, human and especially property rights should certainly be the first in a hierarchy of problems within the practice of involuntary resettlement of households and settlements. The more the use of lignite for the production of electricity is considered "public interest", the greater is the responsibility of the public administration and the Beneficiaries of Expropriation to fully respect the citizens' constitutional and legal rights in the area. This means that their property should be expropriated by a clearly defined criteria and that they should be provided by guaranteed standards and quality of living until their eviction (expropriation), including the highest standards of health and protection of their property value.

In short, the analysis of the fulfilment of obligations determined by the planning documents and decisions of the Government of the Republic of Serbia, taken over by the Beneficiaries of Expropriation, as well as the focussed group discussions with the citizens have shown the following:

- Beneficiaries of Expropriation were assigned **clearly defined responsibilities** as determined in the Resettlement Policy Framework for the Settlement of Vreoci as well as in the Detailed Regulation Plans for Completely or Partially displaced settlements, however, as obvious from substantial evidence **these obligations have not been fulfilled.**
- Despite the establishment of the Monitoring Body for the Resettlement of the Village of Vreoci and the Cemetery in the Village of Vreoci, the latter failed to fulfil **its basic function of protecting the rights of the local population** in the process of resettlement as well as to alert the public and competent institutions in all cases and situations, when the commitments were not fulfilled in due time and defined frameworks.
- The local authorities in the Municipality of Lazarevac were obliged to protect the rights and interests of its population as well as to ensure the fulfilment of all the propositions of the planning documents, granting and protecting the rights of the local population in their entirety. As evident from the documents available and even more from the statements of the interviewed residents, **the local authorities rather protected the interests** of the other two Beneficiaries of Expropriation – the EPS and the RB „Kolubara“.
- The only way citizens are able to protect their rights in the process of expropriation is by **appealing to the court**, i.e. through judicial proceedings.

According to law firms and citizens' statements the estimated number of ongoing cases revolves around several hundred. Citizens are forced to seek protection of their rights in courts, although they are well aware of the fact that trials last for years, that they are - at least from an average human lifespan perspective – endless, that they are costly and that their outcome is highly uncertain. However, the Beneficiaries of Expropriation actually benefit from such legal system. It is in their best interest that the judicial processes last as long as possible since they are entitled to enter an un-expropriated property according to the “decision about enabling possession due to the urgency of works” (as well as an efficient and effective realization of the so-called "public interest"). Even in cases when courts do not decide in their favour, these proceedings will actually end up being profitable because citizens' compensations and legal expenses are covered by taxpayers and not by the Beneficiaries of Expropriation. If the Beneficiaries of Expropriation had to cover legal expenses and citizen's compensations, and if they could not enter the un-expropriated property, then the process of expropriation would be beyond doubt much more efficient, transparent and carried on with a much greater appreciation and observance of property and other citizens' rights in the settlements within the basin area.

- Unauthorised provisional arrangements within the land use planning, demonstrated best by the example of the Family N and the other 30 households, situated on the right side of the road section between Vreoci and Arandjelovac, point to „the unbearable lightness of planning“ and easy adopting of planning decisions, or to an a priori right of the holders of the so called „public interest“ to meet all their needs and interests, regardless of their effect on citizens, local communities and other players. The total cost (time, economic, psychological, medical, social) of a resettlement resumed only several months after the construction of a new house and croft was completed (and built with all the necessary urban planning and building permissions) and removal to the building will be covered exclusively by this couple, already belonging to the category of the aged population. This of course does not concern the other players, since they will not bear any consequences for their decisions.
- Although the planning documents provide for **Monitoring** of the Implementation of Defined Obligations, there is still no independent, objective, regular, reliable and public reporting on the practice of resettlement and the implementation of commitments. Occasional involvement of independent institutions and careful reading of their reports and recommendations only confirm a lack of continuous monitoring and reporting as well as institutional framework for monitoring of resettlement conditions

and commitments. For example, even the clear evidence of numerous irregularities and non-fulfilled obligations, which can be observed during a single tour around the new settlement of „Jelav“, is not recorded in the official reports of the Beneficiaries of Expropriation. Needless to say, monitoring and reporting should be carried out by independent bodies and not the Beneficiaries of Expropriation and/or other related organisations.

„The citizens of Vreoci and the other villages to be displaced due to the open pit lignite mining have found themselves trapped in a „vicious circle of a lawless state“, is the lawyers' comment that most concisely describes their situation as well as the possibilities to exercise their legally established and guaranteed human (and property) rights. The Beneficiaries of Expropriation are granted the alleged legitimacy of such behaviour by the arbitrary and manipulative understanding and interpretation of the notion of „public interest“ as in the legislation of the Republic of Serbia as well as in the use of this particular construct as a means (a lever or even a cudgel) for realization of numerous corporative, private, individual and particular interests - related in one way or another -, that have nothing in common with the notions of „public good“ and „public interest“. “Public interest” in the production of electricity is understood as the producing company’s right to get hold of the product, regardless of the public harm and violation of the citizens’ property rights it might cause. In other words, the right to come into possession of the product the same way it has done for the past fifty years, when public interest in the production of electricity was opposed to separate or private interests, reflected in the property and property rights, public health, environmental damage and pollution of land, water and air, flora and fauna. This right was generating from the fact that company was state owned, and based on the broadly accepted assumption that “public interest” (regardless of its content) was by definition a socially desirable and positive category and “individual (private or partial) interest” was by definition a selfish and meaningless category.